

F1 5.3

SCININEN

TK

MUISTIO

TILASTOKESKUS

Tekijä	Pvm	No
Pasi Markelin Pentti Pietilä	15.05.1973	15

A S U N T O - J A E L I N K E I N O T U T K I M U S
M Ä N T S Ä L Ä S S Ä 1 9 7 3

ASUNTO- JA ELINKEINOTUTKIMUS MÄNTSÄLÄSSÄ 1.1.1973

	Sivu
Sisällysluettelo	
Lukijalle	
1. Tutkimuksen lähtökohta	1
2. Tutkimuksen tarkoitus	5
3. Mitä tietoja pitäisi saada ja mitä saadaan AET:n kaltaisella tiedustelulla	7
4. AET:n erot vuoden 1970 väestölaskentaan	15
5. Eräitä tietoja Mäntsälästä	18
6. Tiedotustoiminta	19
7. Tietojen keruun ja käsittelyn kuvaus ja saadut kokemukset	21
- Lomake ja vastaamatta jättäminen	21
- Esitäytön onnistuminen	23
- Lomakkeiden postitus	26
- Peittävyys ja ns. 900-ryhmät	27
- Piirimiesten tehtävistä	29
- Piirimiesten palkkiot	33
- Lomakkeiden palautusmenettely	35
- Merkintä ja lävistys	37
8. AET:n aikataulu ja kustannukset	38
9. Johtopäätöksiä vuotta 1976 varten	39

LIITTEET

LUKIJALLE

Tämä muistio on syntynyt 'Henkikirjoituksen käyttöä tilastotuotannossa selvittäneen työryhmän' (HKT) suosituksesta.

Koska muistiossa selvitetään toisaalta melko yleisiä tilastotuotannon ja erityisesti tietojen keruuseen liittyviä ongelmia ja toisaalta hyvinkin yksityiskohtaisia ja teknisluonteisia kysymyksiä, on muistion sivumäärä kasvanut melkoisesti. Lukija, joka ei ole kiinnostunut tutkimuksen kaikista yksityiskohdista, voi jättää muistion luvut 4 - 8 'vähemmälle' ja lukea vain muut luvut, joissa käsitellään yleisemmin ko. tietojen keruuseen liittyviä ongelmia.

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA

Voidaan sanoa, että tilastotuotannon lähtökohtana on yhteiskunnan tietojen tarve. Lakisääteisiä väestölaskentoja suoritetaan maassamme nykyisin vain joka 10. vuosi. Näin ollen on selvää, että monet yhteiskunnan rakennetta ja muutosta kuvaavat tilastot vanhenevat nopeasti ja esim. vuoden 1970 väestölaskennan tiedoilla on vuoden 1975 jälkeen tuskin suurtakaan merkitystä tietojen käyttäjille.

Tilastoneuvosto esitti 1.6.1972 antamassaan lausunnossa valtion tilastotoimen kehittämishjelmasta vuosille 1973-77 mm. seuraavaa:

Väestö- ym. rekistereiden kehittäminen näyttäisi ... avaavan uusia mahdollisuuksia eräiden aikaisemmin väestölaskennalla kerättyjen tietojen saamiseksi. Tilastoneuvoston mielestä olisi kiireellisesti tutkittava, millä edellytyksillä mahdollisesti vuonna 1975 suoritettavaksi ehdotettu ja ainakin vuonna 1980 suoritettava yleinen väestölaskenta voidaan korvata rekistereistä saatavalla otannoilla täydennetyllä informaatiolla.

Alustavasti tätä asiaa on selvittänyt Tilastokeskuksen ja Väestörekisterikeskuksen yhteistyöryhmä (Henkikirjoituksen käyttöä tilastotuotannossa selvittänyt työryhmä) eräiden keskeisten tietojen osalta.

Työryhmä jätti muistionsa 22.11.1972.

Lähinnä tietojen käsittely- ja keruumenetelmien kehittyessä näyttää olevan mahdollista tuottaa lähivuosina eräitä sellaisia väestön rakennetietoja vuosittain, joita tähän saakka on saatu vain väestölaskennoista. Kysymyksessä ovat lähinnä Tilastokeskuksen henkilö- ja tutkintorekisteri sekä suunnitteilla oleva rakennus- ja asuinhuoneistorekisteri. Väestörekisterikeskuksen henkilö- ja kiinteistörekisteri, Kiinteistötietorekisteritoimikunnan ehdottama valtakunnallinen kiinteistörekisteri sekä Verohallituksen rekisterit (joissa henkilötunnus vuodesta 1971 lähtien). Tämä liittyy oleellisesti Tilastokeskuksen rekisteripolitiikkaan, yhtenäistettyjen tietoaaineistojen kehittämistyöhön.

Kuitenkin monet yhteiskunnan tarvitsemat tiedot ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä ei pystytä ainakaan nykyisillä tietojenkeruujärjestelmillä pitämään ajan tasalla esim. vuosittain. Näistä mainittakoon henkilöiden ammatti ja elinkeino sekä ruokakuntien (kotitalouksien) määrä ja rakenne. Myös perhettä koskevia rakennus- ja määrätietoja saadaan luotettavasti vain väestölaskennoista.

Yhteiskunta tarvitsee tuoreita tietoja myös asumisolosuhteista. Tämänhetkisten kokemusten perusteella maahamme ei saada ainakaan ennen 1970-luvun loppua toimivaa asuntorekisteriä.

Edellä esitetyt tiedot ovat siis sellaisia, että jos niitä halutaan saada luotettavasti ennen vuoden 1980 väestölaskentaa ja riittävän tarkalla aluejaotuksella, niin niiden hankkimista varten on suunniteltava ja toteutettava koko väestöä ja maata koskeva tiedustelu.

Edellä sanotun perusteella Tilastokeskuksessa päätettiin suorittaa koetutkimus Mäntsälän kunnassa 1.1.1973 yllä mainittujen tietojen keräämiseksi mahdollisimman tarkoituksenmukaisella ja edullisella tavalla. Tutkimuksesta käytetään seuraavassa nimeä Asunto- ja elinkeinotutkimus (AET).

Pitkällä tähtäimellä on kuitenkin pidettävä tavoitteena näiden tietojen saamista jatkuvasti (tai vuosittain) eri tietoineistoista.

Perhe

Perheiden määrä ja rakenne voitaneen selvittää tulevaisuudessa väestön keskusrekisterin henkilörekisterin avulla. VRK:n nykyisten suunnitelmien mukaan tämän pitäisi tapahtua jo vuodesta 1975 lähtien. Tämä edellyttää sitä, että jokaisen henkilön asuinpaikka huoneiston tarkkuudella pystytään pitämään ajan tasalla ja toiseksi sitä, että perhesuhteisiin vaikuttavista tekijöistä saadaan jatkuvasti tietoja (avioliiton solmiminen, avioero, puolison kuolema ja 'henkilösuhde'). Kuten jäljempänä todetaan, asuinhuoneistokäsittelyyn liittyy vaikeuksia esim. henkikirjoituksessa. Tämän vuoksi asuinhuoneisto pitäisi voida määritellä riittävän selvästi ja yksikäsitteisesti väestön keskusrekisterissä. Lisäksi tämä edellyttää luonnollisesti rakennusten ja huoneistojen tunnustietojen toimivuutta (mitä ne eivät nykyisin tee). Sama asuinhuoneisto on siis jatkuvasti pystyttävä identifioimaan yksikäsitteisellä tunnukseella.

Ruokakunta (kotitalous)

Ruokakunta on määritelmän mukaan - ruokakunnan muodostavat perheenjäsenet ja muut henkilöt, jotka asuvat ja joilla on yhteinen ruokatalous - sellainen yksikkö, että sitä ei pystytä pitämään jatkuvasti ajan tasalla. Ruokakunnan muodostamiseksi tieto on siis tiedusteltava tietyin väliajoin, esim. kerran vuodessa.

Kysymys voitaisiin sijoittaa esim. henkikirjoituslomakkeelle. Tämä edellyttää luonnollisesti sitä, että vuosittaista henkikirjoitusta ei lopeteta Suomessa. Tämän suuntaisia alustavia ajatuksia on esitetty VRK:n taholta.

Eräänä korvikkeena voidaan tietysti ajatella myös perhetiedon hyväksikäyttöä tai ns. asuntokunnan (samassa huoneistossa asuvat henkilöt). Käytännössä esim. perheen ja ruokakunnan välillä on melko vähän eroja ja erot tulevat ilmeisesti pienenemään jatkuvasti.

Ammatti ja elinkeino

Ammatin ja elinkeinon määrittämiseksi jokaiselle henkilölle täytyy ensin tietää kuuluuko ko. henkilö työvoimaan vai ei (onko hän ammatissa toimiva). Ammatissa toimivuuteen liittyy eräitä käsitteellisiä vaikeuksia, jotka kuitenkin voitaneen selvittää. Erään käsitteellisesti arveluttavan, mutta käytännössä ehkä sovellutuskelpoisen ratkaisumahdollisuuden tarjoaa verotus. Verotuksessa kerättävä tieto siitä kenellä on veronalaisia ansiotuloja saattaisi antaa riittävän hyvin estimaatin siitä, mikä on 'työvoimaan' kuuluvan perusjoukon suuruus. Tästä perusjoukosta ei tietysti tarvitse käyttää termiä työvoima, jos se ei käsitteellisesti ole sitä, mutta melko hyvän arvion se antaisi tämän joukon suuruudesta. Tämä avaisi henkilörekisterijärjestelmälle melkoisia mahdollisuuksia. Esim. yhdistettynä muuttoliiketietoihin voitaisiin näin laatia tilastoja 'työvoiman' alueellisesta liikkuvuudesta.

Ammatissa toimivien henkilöiden osalta täytyisi verotuksessa selvittää lisäksi näiden ammatti ja elinkeino sillä tarkkuudella, että tiedoista voitaisiin laatia tilastoja ja tarpeen vaatiessa siirtää muihinkin koneellisesti hoidettaviin rekistereihin, joissa käytetään henkilö-

tunnusta. Ammatin ja elinkeinon selvittäminen esim. 3-numeroisen koodin tarkkuudella edellyttää muutaman lisäkysymyksen sijoittamista verotuslomakkeelle. Tämä ei liene kuitenkaan mahdotonta. Elinkeinotiedon hankkiminen saattaa tulevaisuudessa tapahtua myös liiketunnuksen käytön yleistymisen ja suunnitellun työnantajarekisterin toteutumisen myötä. Työnantaja merkitsisi verokirjaan jokaisen työntekijän työpaikan liiketunnuksen, josta päästään edelleen toimialaan eli elinkeinon.

Asumisolosuhteet

Asumisolosuhteiden tiedusteleminen huoneistossa asuvilta vuodesta toiseen ei ole tarkoituksenmukainen menetelmä (harvoin esim. saman huoneiston pinta-ala muuttuu vuosien kuluessa). Tämän vuoksi asumisolosuhteita kuvaavat tiedot onkin pystyttävä tuottamaan kunnollisesti toimivan rekisterijärjestelmän avulla. Tästä on alustava suunnitelma Valtion tilastotoimen kehittämissuunnitelmassa vuosille 1974-78. Suunnitelman mukaan projekti voitaisiin toteuttaa asteittain siten, että se olisi toimintakunnossa 1970-luvun lopulla.

Tässä kuvatut ratkaisumahdollisuudet edellyttävät toteutuakseen valtion eri viranomaisten nykyistä huomattavasti tiiviimpää yhteistyötä ja erityisesti koko valtakunnan tilastojen tuotannon kannalta kokonaisvaltaista ja rationaalista tilastopolitiikkaa.

Tämänkaltainen tilastojärjestelmän toteuttaminen edellyttää lisäksi sitä, että eri viranomaisten hallussa olevia tietoaaineistoja voidaan koneellisesti yhdistää siten, että tietojen antajia ei kohtuuttomasti rasiteta toistuvilla kyselyillä. Eri tietoaaineistojen yhdistelyt edellyttävät puolestaan, että näitä koskevat salassapito- ja luottamuksellisuusmääräykset saadetaan koko yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaiseen ja henkilöiden oikeusturvan suojaavaan muotoon.

2. TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksella pyritään vastaamaan kysymykseen:

Onko tämänkaltainen tiedustelu tarkoituksenmukainen tietojenkeruumenetelmä eräiden yhteiskunnan tarvitsemien tietojen hankkimiseksi?

Samalla pyritään saamaan kokemuksia mahdollisesti 1.1.1976 koko maassa suoritettavaa vastaavanlaista tutkimusta varten.

Tutkimukselle asetettiin lisäksi vaatimus, että siitä aiheutuvat kustannukset on pidettävä mahdollisimman alhaisina. Näin ollen:

- kysymysten määrä on minimoitava
- on käytettävä vain yhtä lomaketta, joka on samalla huoneisto-kohtainen
- tietojen keruu on voitava suorittaa ilman Tilastokeskuksen kenttähenkilökuntaa, joka suorittaisi tietojen tarkistuksen ja karhuamisen
- tietojen koneellinen käsittely on suoritettava mahdollisuuksien mukaan vuoden 1970 väestölaskentaa varten laadittuja standardiohjelmistoa hyväksikäyttäen.

Todettakoon lisäksi, että tutkimuksella pyritään selvittämään eräiden yksilötason tietojen muuttumista ja muuttumisnopeutta verrattuna kahden vuoden takaisiin väestölaskennan tietoihin. Vertailu voidaan suorittaa koneellisesti henkilötunnuksen avulla. Tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, miten usein tällaisia tutkimuksia olisi suoritettava sekä siitä, miten nopeasti ko. tiedot vanhenevat. Jotta vertailu yksilötasolla olisi tarkoituksenmukainen, pyrittiin tutkimuksen kohdeperusjoukko (=asuntoväestö) ja sitä koskevat kysymykset määrittelemään mahdollisimman paljon väestölaskennan menettelyä vastaavaksi. Yksilötason tietojen muuttumisesta esitetään tuloksia erillisessä raportissa myöhemmin.

Asunto- ja elinkeinotutkimuksen yhteydessä suoritettiin Mäntsälässä tammikuun aikana myös suppea haastattelututkimus, josta laaditaan erillinen muistio (Pentti Pietilä). Haastattelututkimuksella pyritään selvittämään mm. seuraavia asioita:

- tulosten luotettavuus:
  - onko lomake ollut tarkoituksenmukainen?
  - ovatko vastaajat tajunneet kysymykset?
  - käsitteiden selvyys?
  - määritelmien ja ohjeiden riittävyys ja selvyys?
- kuntalaisten suhtautuminen tämänkaltaiseen tietojenkeruuprosessiin:
  - eräiden tietojen salaisuus julkisuus-ongelmat
  - tietojen keruun rationalisointi, jne.
- Tilastokeskuksen 'image':
  - mitä kuntalaiset tietävät Tilastokeskuksesta?
- Tilastokeskuksen ja väestölaskennan tietojen ja tiedotustoiminnan perillemeno

3. MITÄ TIETOJA PITÄISI SAADA JA MITÄ SAADAAN AET:N KALTAISELLA TIEDUSTELULLA

Tutkimuksella pyrittiin varsinaisesti keräämään tietoja:

- henkilöiden ammatista ja elinkeinosta
- väestön asumisolosuhteista
- väestön perhe- ja ruokakuntarakenteesta

Tietoja joudutaan siis keräämään seuraavista yksiköistä:

- henkilö
- perhe
- ruokakunta (kotitalous)
- asuinhuoneisto

Ammatti- ja elinkeinotietoa tarvitaan periaatteessa kahteen käyttö-tarkoitukseen:

- väestön ammatti- ja elinkeinorakenteen ja sen muutosten kuvaamiseen ja
- taustatiedoksi moniin henkilöitä koskeviin tietoa-aineis-toihin

Sitä, kumpi ammattikäsite - pääammatti vai työvoimatiedustelussa käytettävä - on parempi, ei tässä kannata pohtia. Työvoimatiedustelun ammattikäsite perustuu yhden viikon referenssiaikaan ja on monissa tapauksissa varmasti käyttökelpoisempi ja yksikäsitteisempi kuin väestölaskennan pääammatti.

(Ks. tästä esim: Käsitteet pääammatti, pääasiallinen toiminta sekä työvoima vuoden 1970 väestölaskennassa, 14.10.1969/GS, ja Väestölaskennan ja työvoimatiedustelun tulosten vertailemisesta, 22.01.1973/KE.)

Voidaan sanoa, että ammattiin ja elinkeinoon liittyvät tärkeimmät tiedot (jotka saadaan myös AET:ssä) ovat:

- 'perusryhmitys':
  - ammatissa toimivat
  - opiskelijat ja koululaiset
  - perheenjäsenet
  - eläkeläiset ja muut itsen. ammatittomat
  - laitoshoidokit
- ammatti (ammattissa toimivien)
- elinkeino (työpaikan toimiala)
- työpaikan sijaintipaikkakunta (kunnan työpaikkaomavaraisuus)
- metsä- ja uittotyöhön käytetty aika
- yritysmuoto
- henkilön yhteiskunnallista asemaa kuvaavat tiedot:
(Ks. näistä: Yhteiskunnallista asemaa kuvaavat luokitukset v. 1970 väestölaskennassa, 04.11.1970/EP.)
  - ammattiasema
  - sosio-ekonominen asema
  - sosiaaliryhmitys
  - sosiaaliasemaluokitus

Neljä ensimmäistä tietoa ovat tavallaan "perustietoja", joten niiden tarpeellisuutta on turha tarkastella. Sensijaan niiden operatiivisia vastineita lomakkeella eli kysymyksiä, joista ko. tiedot saadaan, kannattaa hyvinkin tarkastella.

Perusryhmitys saadaan lähinnä lomakkeen kysymyksistä 5 ja 6 (pää-ammatti ja ammattiasema). Perusryhmituksen muodostamiseen vaikuttaa ratkaisevasti se, miten luotettavia ja riittäviä saatavat tiedot ovat, joten ko.kysymysten esittämistapaan ja tekniseen sijoitteluun lomakkeella tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Muualla on tarkasteltu näiden kysymysten hyvyttä, joten tässä ei siihen puututa.

Elinkeino saadaan suurimmalle osalle kysymyksestä 'työnantajan tai yrityksen nimi' (7a), jonka perusteella toimipaikkaluettelosta voidaan hakea vastaava elinkeino. Maa- ja metsätalouden harjoittajien elinkeino saadaan selville metsä- ja uittotyöhön käytetystä ajasta, ja maatilan peltoalasta (9-10). Metsä- ja uittotöihin käytetyn ajan kysymisen tarpeellisuutta tulisi edelleen tutkia, koska sitä käytetään eräissä suhteellisen harvoissa erikoistapauksissa lisäinformaation antajana. Niille henkilöille, joille ei saada edellä mainituilla tavoilla elinkeinoa, saadaan toimiala selville kysymyksillä 'työpaikan laatu ja työskentelyosasto' (8a ja b). Näiden kysymysten relevanttisuus tutkimuksen päämäärien kannalta olisi myös selvitettävä, sillä kysymysten antamaa informaatiota tarvitaan melkoisen harvoin eritoten, koska ne vastaamatta jättämisen perusteella arvioituna ovat samalla myös ilmeisen vaikeasti ymmärrettäviä kysymyksiä. Kysymysten tarpeellisuus riippuu osittain siitä, miten hyvin toimipaikkaluettelo saadaan pidetyksi ajan tasalla ja miten peittävä se on.

Yritysmuotoa ei kysytty lomakkeella erikseen, vaan se saatiin merkityksi yleensä toimipaikkaluettelosta tai sitten se pääteltiin työpaikan nimestä. Yritysmuoto-luokituksen tarpeellisuus tai ainakin tarkkuus voidaan myös melkoisen hyvin asettaa kyseenalaiseksi.

Yhteiskunnallista asemaa kuvaavat tiedot saadaan AET:ssä muodostettua samoin kuin väestölaskennassakin ns. statusluokituksen avulla, jota käytetään ainoastaan merkinnässä. Em. luokituksista saadaan AET:ssä lähes kaikki vastaavat tiedot kuin väestölaskennassa, joskin eroja on. (Ks. LIITE 4.)

Näiden lisäksi kannattaa mainita ns. Rauhalan luokitus, joka voitaisiin muodostaa AET-lomakkeella kysyttävien tietojen perusteella. Se edellyttäisi kuitenkin melkoisia valmistelutöitä aineiston merkintävaiheessa, jonka vuoksi siitä luovuttiin Mäntsälän osalta. Rauhalan luokitus on ehkä eniten käytetty luokitus eri yhteiskunnallisissa tutkimuksissa, jonka vuoksi sitä kannattaisi harkita TK:ssakin käytettäväksi. Se on loogiselta rakenteeltaan selkeä ja käyttökelpoinen: se on

- järjestysasteikollinen
- perustuu yhteen kriteeriin (ammattien yleiseen arvostukseen)

Näitä vaatimuksia ei VAL-70:ssä sovellettavista luokituksista täytä oikeastaan yksikään. (Vrt. Sosiaaliasemaluokituksesta, 1973-04-04, Mauri Nieminen).

Asumiseen liittyvät tiedot voidaan periaatteessa jakaa kolmeen osaan seuraavasti:

- asunto
- asunnon käyttö
- asumisympäristö

(Ks. Asumisodotusten synteesitutkimus, SKL, Tuomo Salo, 1972)

Perinteisesti huomiota on kiinnitetty vain kahteen ensinmainittuun, mutta yhä enenevässä määrin otetaan myös asumisympäristö mukaan asumistasoon vaikuttavana tekijänä.

AET:ssä tietoja saadaan vain kahdesta ensinmainitusta (ellei talotyyppiä ymmärretä asuinympäristöksi).

Periaatteessa asuinympäristöstäkin voitaisiin kerätä tietoja tämänkaltaisella tiedustelulla, mutta asia vaatisi melko perusteellisen selvityksen ko. indikaattoreista.

Talousneuvoston muistiossa 'Elämisen laatu' liite 6, s. 98 ehdotetaan keskeisiksi asumisindikaattoreiksi seuraavia:

1. Asunnonhaltijaruokakuntiin kuuluvan väestön osuus koko väestöstä.
2. Keskimääräinen asumistiheys, henkeä huonetta kohden.
3. Niissä asunnoissa asuvan väestön osuus koko väestöstä, joissa asuu vähintään kaksi henkeä huonetta kohden.
4. Niissä asunnoissa asuvan väestön osuus koko väestöstä, joiden varusteena ei ole viemäriä, vesijohtoa eikä WC:tä.
5. Niihin ruokakuntiin kuuluvan väestön osuus koko väestöstä, joiden asumiskustannukset ovat yli 20 % käytettävissä olevista tuloista.
6. Tuotettujen uusien asuinhuoneistojen määrän suhde asuinhuonekantaan.
7. Asuinhuoneiden poistuman suhde asuinhuonekantaan.

Näistä indikaattoreista 4 ensinmainittua voidaan tuottaa AET:n kaltaisella tiedustelulla suoraan ja uudisrakennustuotantoa ja poistumaa kuvaaviin tietoihin yhdistettynä myös kahden viimeksi mainitun indikaattorin laadinnan apuna.

AET:ssä asuntoa koskevia tietoja saadaan seuraavasti:

1 talotyyppi:

- 1-2 huoneiston asuintalo
- rivitalo
- kerrostalo tai muu rakennus

2 ruokakuntien lukumäärä huoneistossa

3 huoneiston hallintasuhde:

- omistusasunto (VAL-70:ssä erikseen:
  - omistaa talon
  - omistaa huoneiston osakkeet)
- virka- tai työsuhdeasunto
- vuokra-asunto

4 huoneiston pinta-ala (m²)

5 huoneiden lukumäärä

6 keittiötyyppi:

- keittiö
- keittokomero tai -kaappi
- ei kumpaakaan

7 varusteet:

- vesijohto
- WC
- lämmin vesi

1-kysymys on jonkinlainen yhdistelmä kahdesta eri kysymyksestä: rakennuksen käyttötarkoitus ja talotyyppi. Käyttötarkoitusta ei kannattanut kuitenkaan kysyä, koska se on asuinhuoneiston haltijalle eräissä tapauksissa liian vaikea kysymys.

VAL-70:ssä asuinrakennuksista käytetty talotyyppiluokitus on luonteeltaan jonkinlainen 'yleisimpien tapausten luokitus'.

(% v. 1970, koko maassa)

- pientalo	92.9
- rivitalo	0.7
- kerrostalo	6.4

Luokitus muodostuu oikeastaan kolmesta kriteeristä:

- kerroksia: 1/useita
- onko jokaiseen huoneistoon oma sisäänkäynti:
on / ei ole
- asuinhuoneistojen lukumäärä: 2/3

Asiaa voidaan havainnollistaa kaaviolla:

		kerroksia			
		1	useita		
oma sisään- käynti	on	asuin- huoneis- toja	1-2	pien- talo	
			3-	rivi- talo	
	ei	asuin- huoneis- toja	1-2		
			3-		kerrostalo

Ongelmalliset talotyyppiryoudut on jätetty tyhjiksi, mutta niitäkin lienee olemassa (?). Käytetyn 3-jakoisen talotyyppiluokituksen mielekkyys vähenee vuosi vuodelta rakennustekniikan mahdollistaessa uusien ratkaisujen toteuttamisen. Tämän vuoksi kysymys olisi selvitettävä siltä kannalta, mitä jokin talotyyppi merkitsee asumistason ja viihtyvyyden kannalta asukkaille.

Huoneiston eri varusteiden yleisyys väestölaskennan mukaan 1.1.1971 oli

	1970		1960
	%		%
	koko maa	mlk	koko maa
sähkövalo	95.6	90.9	88.6
viemäri	74.2	58.5	51.5
vesijohto	71.9	54.0	47.1
WC	61.5	37.5	35.4
keskuslämmitys	56.0	34.7	31.1
lämmin vesi	52.0	30.8	23.2
kylpyhuone	34.4	12.9	15.7
suihkuhuone	4.7	5.5	-
sauna (huoneistokohtainen)	42.6	68.2	-

Sähkövalon yleisyyden takia (pieni informaatioarvo) sitä ei kysytty AET:ssa. Viemäri ja vesijohto mittaavat miltei samaa asiaa, kuten %-luvuista voidaan havaita.

Vesijohto, WC ja lämmin vesi lienevät parhaimpia asumistason indikaattoreita Suomessa (ja yksiselitteisiä).

Huoneiston lämmitystapa on sekin asumistason kannalta varmasti tärkeä tekijä, mutta keskuslämmityksen määrittely tuottaa vaikeuksia. Tavoitteena pitäisi olla indikaattori, joka mittaa lämmitystavan 'helppoutta', vaivattomuutta, lämmön tasaisuutta, kustannusten halpuutta jne., mutta mikä on se luokitus joka kuvaa tätä? Kylpyhuone, suihkuhuone ja sauna ovat kysymyksiä, jotka viittaavat peseytymismahdollisuuksiin, mutta ovatko nämä parhaita indikaattoreita? Mikä on siis tavoite? Ainakaan yksittäisinä nämä indikaattorit eivät välttämättä kuvaa peseytymismahdollisuuksien tasoa.

Lakisääteisenä koko maassa suoritettavana AET:n avulla voitaisiin selvittää lisäksi 'asuntotyyppi' kuten väestölaskennassa:

Ruokakunnan päämies on:

1. huoneiston haltijan ruokakunnan jäsen
2. alivuokralainen
3. asuintalossa asuva
4. ilman asuntoa
5. ulkomailla asuva (tilapäisesti)
9. tuntematon

Mäntsälän AET:ssä saatiin varsinaisesti vain 1 ja 2 selville.

Tietojen käytön kannalta on tärkeitä se, millä aluejaotuksella tiedot ovat käytettävissä.

Mäntsälän AET:ssä tiedot saadaan luonnollisesti kunnan tarkkuudella, mutta myöskin tarvittaessa kylän tarkkuudella kiinteistö-tunnuksen kyläkoodin avulla.

Mikäli väestön keskusrekisterin kiinteistörekisteriin saadaan kaikille rakennuksille koordinaatit, voidaan tiedot tulostaa myös koordinaateittain (10 m:n tarkkuus).

Tällä hetkellä kiinteistörekisterin tilasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta arviolta n. 10 % rakennuksista on ilman koordinaatteja.

4. AET:N EROT VUODEN 1970 VÄESTÖLASKENTAAN.

Vaikka AET:ssä pyrittiin noudattamaan mahdollisimman pitkälle väestölaskennassa noudatettuja periaatteita, poikkeaa Mäntsälässä sovellettu tietojenkeruuprosessi eräiltä osin väestölaskennan vastaavasta menettelystä.

Väestölaskenta oli, ja on edelleenkin, kymmenvuosittain suoritettuna lakisääteinen. AET:n tukena ei ollut minkäänlaista lakisääteisyyttä, joten lomakkeen täyttäminen oli täysin vapaaehtoista. (Tätä ei tosin millään muotoa tuotu selvästi esille tutkimuksen tiedotustoiminnassa.) Kyselylomakkeen täyttämisen vapaaehtoisuudesta aiheutui luonnollisesti se, että vastaus-% ei muodostunut aivan 100:ksi. (Vastaamatta jättäminen oli kuitenkin erittäin vähäistä, joskaan tarkkoja arvioita siitä ei ole käytettävissä.) Kunnan väkilukua ei siis voida tarkkaan arvioida 1.1.1973 tilanteen mukaan tämän tutkimuksen perusteella.

Tutkimuksen perusjoukkona oli varsinaisesti ns. asuntoväestö (=asuinhuoneistossa asuvat henkilöt.) Väestölaskennassa tämän lisäksi otettiin huomioon myös eri 'laitoksissa' olevat henkilöt. AET:ssä laitoksissa oleville ei toimitettu kyselylomaketta, joskin heidän määränsä (Mäntsälän kunnan alueella) pyrittiin jälkikäteen arvioimaan lähinnä henkikirjoitustietojen perusteella. Laitosväestö otettiin mukaan lukumääräisesti sen vuoksi, että kunnan asukasluvu saataisiin mahdollisimman tarkkaan vastaamaan todellista väkilukua.

AET:n kysymykset kohdistuivat henkilöiden lisäksi myös asuntoihin. Sen sijaan esim. rakennuksiin ei varsinaisesti puututtu (paitsi talotyyppi-kysymys). Väestölaskennassa kysyttiin melko paljon tietoja rakennuksista, muista kuin asumiseen käytetyistä huoneistoista jne.

AET:ssä käytettiin vain yhtä lomaketta. Väestölaskennassa oli käytössä yhteensä 4 eri lomaketta (A, B, C ja D), joissa oli kysymyksiä huomattavasti enemmän kuin AET-lomakkeella (vrt. Liite). Väestölaskennan lomakkeet olivat kaikki kaksikielisiä, kun taas tässä tutkimuksessa lomake oli käytännön syistä vain suomenkielinen.

AET:n lomake oli asuinhuoneistokohtainen, ts. sillä kerättiin tiedot kaikista siinä huoneistossa asuvista ja ko. asunnosta. Tämä vastasi osittain väestölaskennan A-lomaketta, mutta siinä oli myös muutamia kysymyksiä laskennan B-lomakkeelta (ammattia ja työpaikkaa koskevat kysymykset). Väestölaskennan A-lomakkeen asuntoa koskeviin kysymyksiin vastasi huoneiston haltija ja henkilöitä koskeviin kysymyksiin (keskiaukeama) ruokakunnan päämies. B-lomakkeen kysymyksiin piti vastata jokaisen 14-vuotta täyttäneen. C-lomakkeen kiinteistöä ja rakennusta koskeviin kysymyksiin vastasi kiinteistön omistaja tai tämän edustaja.

AET:n asumista koskeviin kysymyksiin vastasi huoneiston haltija ja henkilöä koskeviin kysymyksiin ruokakunnan päämies. Koska lomake oli nimenomaan asuinhuoneistokohtainen, siinä ei voitu kysyä eräitä rakennusta koskevia kysymyksiä, jotka kuitenkin asumistason kannalta olisivat olleet tärkeitä (esim. rakennuksen valmistumisvuosi, käyttötarkoitus ja rakennusaine). Ainoa rakennusta koskeva kysymys oli etusivun 1. kysymys: talotyyppi.

Verrattuna väestölaskennan ammattia koskeviin kysymyksiin, AET:ssä vastaavia kysymyksiä osittain muutettiin ja poistettiin: eläkeläisiltä ei kysytty entistä ammattia, avustavilta perheenjäseniltä ei kysytty avustamisen laatua, yrittäjiltä ei kysytty onko heillä palkattua työvoimaa.

Lomakkeiden esitäyttö suoritettiin VTKK:ssa. Esitäyttö suoritettiin väestön keskusrekisterin 15.10.1972 tilanteen mukaisilla samoilla tiedoilla kuin henkikirjoitusta varten. Esitäytettävät tiedot olivat: huoneistokohtaiset identifiointitiedot, henkilön nimitiedot (max. 50 merkkiä) ja henkilötunnus. Väestölaskennassa A-lomakkeelle esitättettiin edellisen henkikirjoituksen mukaisista tiedoista huoneistokohtaiset id-tiedot, henkilön nimitiedot (max. 26 merkkiä), henkilötunnus, sukupuoli ja siviilisääty. Tietojen viive oli väestölaskennassa siis yksi vuosi. Lisäksi huoneistokohtaiset id-tiedot olivat puutteellisemmat 1.1.1971 kuin 1.1.1973. Samoin henkilötunnus oli väestölaskennassa usein puutteellinen (vain syntymäaika). Laskennan esitäytön onnistumisesta ei ole tarkkoja tietoja, mutta tilanne on väestön keskusrekisterissä joka tapauksessa parantunut melkoisesti kahdessa vuodessa.

Lomakkeiden postitus tapahtui AET:ssa suoraan asuinhuoneistoihin. Laskennassa esitetyt lomakkeet postitettiin ensin henkikirjoituksen piirimiehille, jotka jakoivat ne kiinteistöjen omistajille, jotka jakoivat ne edelleen huoneistoihin. Kiinteistöjen omistajille jaettiin myös ylimääräisiä tyhjiä lomakkeita tarpeen mukaan. AET:ssa tämä pyrittiin hoitamaan siten, että jokaiseen huoneistokohtaiseen kirjekuoreen laitettiin valmiiksi mukaan yksi lisälomake varalle.

AET:n ehkä tärkein ero väestölaskentaan verrattuna oli se, että nyt ei ollut kunnassa mitään Tilastokeskuksen kenttähenkilökuntaa, väestölaskentatoimikuntaa. Toimikuntien tehtäviä hoiti soveltuvin osin Mäntsälässä henkikirjoituksen piirimiehet. He eivät kuitenkaan suorittaneet puuttuvien tietojen tai lomakkeiden karhuntaua. Väestölaskentatoimikunnillahan oli tätä varten käytettävissään mm. väestöluettelot, rakennusluettelot ja toimipaikkaluettelot, joiden perusteella lomakkeiden palautusta pystyttiin valvomaan. Tältä osin Mäntsälässä asia hoidettiin siten, että piirimiehillä oli esitetyt henkikirjoituksen pohjakirjat, joiden perusteella piirimiehet pystyivät seuraamaan henkikirjoituslomakkeiden palautusta. Koska AET-lomakkeet palautettiin henkikirjoituksen yhteydessä, saatiin AET-lomakkeidenkin osalta lähes 100 %-palautusprosentti. Väestölaskentatoimikunnat suorittivat melkoisesti lomakkeiden täydennyksiä, tarkistivat ja karhusivat puuttuvia tietoja. Toimikunnat antoivat myös ohjeita lomakkeiden täyttämässä sekä puhelimitse että henkilökohtaisesti. Mäntsälässä näitä tehtäviä hoiti soveltuvin osin piirimiehet, joskin ohjeiden antaminen tapahtui käytännössä vain silloin, kun kuntalaiset tulivat henkilökohtaisesti lomakkeita palauttamaan ja neuvoa kysymään. Toimikuntien puuttumisen vuoksi saatiin Mäntsälässä puutteellisesti tietoa mm. asumattomista huoneistoista: melko satunnaisesti vain siltä osin, kuin huoneistoon oli mennyt esitetyt lomake. Jos huoneisto oli ollut tyhjänä kauemmin, siitä ei taatusti saatu mitään tietoja.

5. ERÄITÄ TIETOJA MÄNTSÄLÄSTÄ

Mäntsälä on Uudenmaan läänissä, noin 60 km Helsingistä pohjoiseen sijaitseva maalaiskunta. Kunnan väkiluku on viime vuosina kehittynyt seuraavasti:

- 01.01.1971 (VAL 70)	10 047, joista miehiä 4 867
- 31.12.1971 (ennakkotieto)	10 007
- 31.12.1972 (ennakkotieto)	10 064

Asukkaista on suomenkielisiä 99.7 % ja ruotsinkielisiä 0.3 %.

Tulo- ja lähtömuutto maassamuuton osalta on Mäntsälässä ollut viime vuosina noin 40-50 o/oo kunnan väkiluvusta. Muuttotappio on ollut suurinpiirtein + 0.

Kunnan elinkeinorakenne vastaa karkeasti ottaen koko maan elinkeinorakennetta (VAL 70):

	%	
	Mäntsälä	Koko maa
- maatalous ja metsätalous	37	20
- teollisuus ja rakennustoim.	26	34
- kauppa, liikenne ja palvelu	35	44

Asuinhuoneistoja oli kunnassa väestölaskennan mukaan 3 036.

Tämän jälkeen kuntaan on valmistunut vuosittain noin 100 uutta asuinhuoneistoa, joten poistuma huomioon ottaen voitaneen olettaa, että Mäntsälässä oli 1.1.1973 noin 3 200 asuinhuoneistoa.

Tähän arvioon sisältyy myös asumattomien huoneistojen määrä, joista ei saada tarkkaa tietoa tutkimuksen tulosten perusteella.

Henkikirjoituksen paikallisorganisaatiosta todettakoon seuraavaa.

Mäntsälä kuuluu Porvoon kihlakuntaan, joten sen henkikirjoittaja on Porvoossa. Kunnan alueella henkikirjoituksesta huolehtii 4 henkikirjoituksen piirimiestä (3 poliisia, joista yksi eläkkeellä ja maanviljelijä).

Piirien asukasluvut ovat suurinpiirtein seuraavat: 5 000, 2 200, 1 600 ja 1 200. Piirit ovat muodostettu kylistä, joita Mäntsälässä on yhteensä 16.

6. TIEDOTUSTOIMINTA

Tiedotustoiminnalla ei luonnollisestikaan voi olla mitään tutkimuksen yleisistä tavoitteista poikkeavia tai niiden kanssa ristiriitaisia tavoitteita. Tiedotustoiminnalla pyrittiin yksinkertaisesti turvaamaan tutkimuksen tarkoituksenmukainen toteutus. Tämän vuoksi Mäntsälän kunnan asukkaille pyrittiin selvittämään etukäteen miksi tällainen tutkimus on tarpeen ja mistä tutkimuksessa on todellisuudessa kysymys. Näin kuntalaisten suhtautuminen tutkimusta kohtaan saatiin mahdollisimman suopeaksi ja asialliseksi. Samalla kuntalaisia motivoitiin vastaamaan huolellisesti ja palauttamaan täytetyt lomakkeet ilmoitetulla tavalla. Tämä oli tärkeätä nimenomaan siksi, koska tutkimuksella ei ollut mitään lakisääteisyttä takanaan kuten esim. väestölaskennalla. Lisäksi tiedot luvattiin käsitellä luottamuksellisina ja yksilökohtaisilta tiedoiltaan salaisina.

Edellisen lisäksi tiedotustoiminnalla annettiin kuntalaisille ohjeita lisälomakkeiden saannista, lomakkeiden täyttämisestä, ilmoitusvelvollisuudesta, palautuspaikoista ja ajoista. Tällä kaikella pyrittiin saavuttamaan tutkimustulosten mahdollisimman suuri luotettavuus.

Mäntsälän seudun paikallis- ja maakuntalehdistö muodostuu seuraavista lehdistä:

- Mäntsälä
- Mäntsälän seutu
- Uusimaa
- Etelä-Suomen Sanomat

Kaksi ensinmainittua ilmestyvät vain kerran viikossa ja ne jaettiin vuoden 1972 loppuun ilmaisjakeluna joka kotiin Mäntsälässä. Uusimaa on Mäntsälän varsinainen valtalehti - levikki 2 356 - ja se ilmestyy 5 kertaa viikossa. Lehden päätoimitus sijaitsee Porvoossa.

Etelä-Suomen Sanomat toimitetaan Lahdessa ja se ilmestyy joka päivä. Sen levikki Mäntsälässä on 603.

Joulukuun 15. päivänä lähetettiin Tilastokeskuksesta lehdistötiedote (1972:112) em. paikallislehdille, Yleisradiolle, Mäntsälän kunnanjohtajalle ja Itä-Uudenmaan Seutukaavaliitolle.

Joulukuun 22. päivänä lähetettiin uusi lehdistötiedote (1972:116) vain paikallislehdille sekä joulukuun 29. päivänä vielä kolmas lehdistötiedote (1972:118), jonka jakelu oli valtakunnallinen. Kannattaa todeta, että varsinkin paikallislehdistön suhtautuminen asunto- ja elinkeinotutkimukseen oli varsin suopeata. Pelkästään Mäntsälän kunnan alueella ilmestyvät pienet lehdet julkaisivat lehdistötiedotteet joko kokonaan tai hieman supistettuina. Sen sijaan muut lehdet antoivat melko niukasti palstatilaa tälle uutiselle.

Mäntsälässä sijaitseville 'laitoksille' toimitettiin joulukuun lopulla lyhyt tiedotus. Tässä annettiin ohjeita ko. laitosten johtajille AET-lomakkeiden käsittelystä ja ilmoitusvelvollisuudesta.

7. TIETOJEN KERUUN JA KÄSITTELYN KUVAUS JA SAADUT KOKEMUKSET

Lomake ja vastaamatta jättäminen

Tutkimuksessa käytetty lomake on liitteessä 1. Keski-alueamalle mahtuu tiedot kuudesta huoneistossa asuvasta henkilöstä.

Jos huoneistossa asuu enemmän kuin kuusi henkilöä, käytetään lisälomaketta. Tällöin etusivulla olevat asuntotiedot annetaan vain yhteen kertaan.

Lomakkeen kiertokulku ja tietojen käsittely voidaan esittää kaaviona (liite 2).

Lomakkeen 'hyvyttä' voidaan tutkia ainakin haastattelututkimuksen (ks. Pietilän paperi) avulla sekä selvittämällä kysymyksiin vastaamista/vastaamatta jättämisestä. Haastattelututkimuksesta havaittiin mm. että vain alle 10 % piti lomaketta vaikeana, noin 90 % piti sitä melko helppona tai erittäin helppona. Silti eri kysymysten kohdalla voitiin havaita selviä eroja vastaamisessa.

Lomakkeen rakenne ja kysymysten asettelu etusivulla oli ilmeisesti melko onnistunut, sillä eri kysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuus oli keskimäärin vain n. 5.7 %. Kysymyksittäin tulos oli seuraavanlainen:

Kysymys:	Vastaamatta jättäneitä	
	%	N
1. talotyyppi	4.4	22
2. ruokakuntien lkm	7.2	36
3. omistussuhde	5.8	29
4. pinta-ala	8.2	41
5. huoneiden lukumäärä	2.8	14
6. keittiötyyppi	2.6	13
7. vesijohto	3.0	15
wc	7.6	38
lämmin vesi	9.8	49
Keskimäärin	5.7	
N yht.		500 (perustuu otokseen)

Tämän perusteella 'hankalimmat' huoneistoa koskevat kysymykset ovat pinta-ala (edellyttää mittaamista) sekä ruokakuntien lukumäärä (mikä on ruokakunta?). Huoneiston varusteita koskevan kysymyksen (7) kohdalla on selvästi havaittavissa 'vastausväsymystä' siirryttäessä aina seuraavaan 'rasti ruutuun-kysymykseen'. Sama ilmiö oli havaittavissa myös väestölaskennassa, jossa varustekysymyksiä oli huomattavasti enemmän.

Keskiaukeaman osalta tilanne on huomattavasti heikompi. Vastaamatta jättäminen vaihteli kysymyksittäin ja väestöryhmittäin n. 7 - 32 %. Vastajaat ryhmiteltiin kolmeen ryhmään seuraavasti:

- ammatissa toimivat
- muut (vähintään 14 vuotiaat)
- lapset (korkeintaan 13 vuotiaat)

Lasten osalta piti vastata vain kysymyksiin 1-4 ja muiden osalta periaatteessa kaikkiin kysymyksiin soveltuvin osin. Tulokset perustuvat otokseen ja ovat muutenkin hieman tulkinnanvaraisia, mutta antavat silti jonkinlaisen kuvan kysymysten 'hyvyydestä'.

Kysymys	Vastaamatta jättäneitä					
	Ammatissa toimivat		'Muut'		Lapset	
	%	N	%	N	%	N
3. Ruokakunnan järj.no.	13.6	120	18.3	94	14.2	49
4. Asema ruokakunnassa	8.6	76	9.9	51	6.9	24
5. Pääammatti	12.9	114	26.2	135		
6. Ammattiasema	16.1	142	31.8	164		
7. Työnant. t yrit. nimi	19.1	169				
Työpaikan sijaintikunta	15.0	133				
8. Työpaikan laatu ja os.	25.5	226				
N yht.		885		515		346 (otos)

Havaitaan esim. että 'muiden ryhmässä' pääammatti ja ammattiasema-kysymykset ovat erittäin puutteelliset. Ammattiasema-kysymyksen heikkous selittyy ainakin osittain sillä, että se sijaitsee eri rivillä kuin pääammatti, jolloin monet ovat ehkä luulleet, ettei heidän tarvitse vastata lainkaan tähän. Tämä on toisaalta erittäin vakava puute lomakkeella, koska henkilöiden ammatissa toimivuuden apukriteerinä käytettiin juuri tätä kysymystä (vrt. esim. maatalousväestön naispuoliset henkilöt).

Työpaikan laatu ja osasto-kysymys tuntuu olevan hankala erityisesti maatalousväestölle. Puute ei ole kovin vakava, koska kysymys on eräänlainen aputieto henkilön elinkeinon määrittämisessä (työpaikan toimiala). Tilanne korjaantuu vielä, jos kunnasta on käytettävissä kunnollinen ja ajan tasalla oleva toimipaikkaluettelo. Yleisesti ottaen lomakkeen keskiaukeaman kysymyksen asettelussa on melko paljon korjaamisen varaa.

Lomake joudutaan laatimaan kaksikielisenä vuotta 1976 varten, josta aiheutuu lisävaikeuksia.

Esitäytön onnistuminen

Jatkolomakkeiden esitäyttö suoritettiin Valtion tietokonekeskuksessa väestön keskusrekisteriin 15.10.1972 mennessä saapuneiden tietojen perusteella. Esitäyttö suoritettiin vain ns. asuntoväestölle, jolloin laitoksissa, laivoissa yms. asuville ei lähetetty esitäytettyä lomaketta. Esitäyttö suoritettiin samojen tietojen perusteella kuin henkikirjoituksessa. Henkikirjoituksen pohjakirjaan mahtuu maksimitapauksissa 13:n henkilön tiedot, kun taas Tilastokeskuksen lomakkeelle vain 6:n henkilön tiedot.

AET-lomakkeelle esitäytettiin henkilöistä sukunimi ja etunimet sekä henkilötunnus. Tämän lisäksi lomakkeelle printattiin huoneiston identifiointitiedot (kiinteistötunnus, rakennuksen numero, porras ja huoneistonnumero, lähiosoite sekä kunta selväkielisenä) sekä huoneistokohtainen lomakenumero.

Lomakkeet esitäytettiin kunnan sisällä kylittäin, kiinteistötunnuksen mukaisessa järjestyksessä.

Esitäytön onnistuneisuudesta AET:n kannalta saadaan jonkinlainen kuva, jos esitäyttötilannetta verrataan siihen, miten lomakkeita palautettiin. Tämä on esitetty liitteessä 3 kylittäin.

Esitäytön mukaan Mäntsälässä oli yhteensä 2 714 asuinhuoneistoa, kun taas palautettuja lomakkeita saatiin yhteensä 2 974 asuinhuoneistosta. (Tässä täytyy ottaa huomioon se, että esitäytön jälkeen on valmistunut jonkin verran uusia asuinhuoneistoja, joten erotus 260 on tästä syystä hieman liian suuri.) Kuitenkin voidaan sanoa, että henkikirjoituksessa asuinhuoneistojen määrä on lähes 10 % pienempi kuin todellisuudessa. Tämä johtuu lähinnä siitä käytännöstä, että erityisesti pientaloissa, joissa on 2-3 asuinhuoneistoa, henkikirjoitusilmoitus saatetaan antaa kuitenkin yhdellä lomakkeella (varsinkin jos perheet ovat lähisukua).

Esitäytössä saman rakennuksen eri huoneistot saattavat 'mennä yhteen' myös silloin, kun edellisessä henkikirjoituksessa huoneistojen asukkaat ovat tehneet erilliset ilmoitukset, mutta jättäneet huoneistonumerot merkitsemättä (tämä lienee melko yleistä maaseudulla). Huoneistonumeron tärkeyttä pitäisi VRK:n korostaa omassa tiedotustoiminnassaan, jos eri asuinhuoneistot halutaan saada erottumaan toisistaan.

Edellä sanottu voidaan ymmärtää sikäli, että henkikirjoituksessa ei asuinhuoneistoa ole mitenkään määritelty. Väestökirja-asetuksen 11 §:n mukaan: "Henkikirjaan merkitään henkilöt, joilla on kunnassa kotipaikka tammikuun 1 päivänä sekä kunnassa olevat kiinteistöt." Edelleen: "Kiinteistöstä merkitään henkikirjaan seuraavat tiedot: .... 4) kiinteistöllä olevat rakennukset, joissa asutaan ...." Näin ollen henkikirjoituksessa tietoja kysytään ainoastaan huoneistossa asuvista asukkaista, eikä varsinaisesti mitään asuinhuoneistoista (paitsi huoneistonumero). Henkikirjoituksen onnistumisen kannalta ei ole siis välttämätöntä edes määritellä asuinhuoneistoa, kunhan tiedot saadaan kaikista asukkaista. Jos huoneisto on ollut tyhjänä kauemmin, ei siihen ole mennyt edes esitäytettyä lomaketta.

Tämä kaikki on otettava huomioon, jos vuodeksi 1976 suunnitellaan henkikirjoituksen yhteydessä toimitettavaa koko maan käsittävää tiedustelua. Jos siis koko rakennuskanta (erityisesti asuinrakennus- tai asuinhuoneistokanta) halutaan selvittää, on tämän vuoksi ryhdyttävä joihinkin erikoistoimenpiteisiin.

Esitäyttötilanteen oikeellisuudella on varsin suuri merkitys tutkimuksen tuloksiin. Esitäytön virheellisyys saattaa vaikuttaa negatiivisella tavalla vastaajien asenteisiin, sillä esimerkiksi eri asuinhuoneistojen yhteentäyttö lisää huomattavasti lisälomakkeiden tarvetta ja niiden hakeminen voi olla hankalaa. Tällöin voi helposti sattua, että vastaajat täyttävät lomakkeen sellaisenaan eli virheellisen esitäytön mukaisesti. Tämänäyttöisiä tapauksia esiintyi AET:ssä suhteellisen runsaasti. Selvimät virhetäytöt pyrittiin korjaamaan lomakkeiden tasotarkistusten yhteydessä. Virheellisten tulkin-tojen välttämiseksi tiedusteltiin puhelimitse noin 15 vastaajalta todellista tilannetta. Tilanteet selvisivät yleensä erittäin helposti lyhyen keskustelun jälkeen. Saattaa olla, että osalla vastaajista on niin voimakas usko esitäyttötilanteen oikeellisuuteen, etteivät he "uskalla" sitä muuttaa varsinkaan, jos tilanne on jossain mielessä tulkinnanvarainen esim. asuinhuoneistokäsittelen takia. Jonkinlaisia viitteitä tähän suuntaan saatiin tutkimuksen aikana.

Esitäytön onnistuminen/epäonnistuminen vaikuttaa luonnollisesti myös vastausten laatuun. Esimerkki:

Rivitalo, jossa todellisuudessa 6 asuinhuoneistoa, esitäytetty yhteen (kahdelle lomakkeelle). Vastauksissa huoneistotiedot annettiin vain yhdellä lomakkeella (=kaikille yhteiset tiedot), jolloin huoneistojen määrä saatiin selvitettyä vasta puhelinsoiton perusteella.

Vastauksista oli usein mahdoton päätellä montako asuinhuoneistoa todellisuudessa ko. henkilöiden käytössä on. Eräissä tapauksissa vastaajat eivät olleet vaivautuneet hankkimaan lisälomakkeita piirimiehiltä kuten ed. rivitaloesimerkki osoittaa.

Eräissä tapauksissa havaittiin, että jopa kahden eri rakennuksen asukkaat on voitu yhdistää vastauksissa samalle lomakkeelle ja ilmoittaa asuinhuoneistoa koskevat tiedot (pinta-alat, huoneluvut jne) yhteen.

Toisaalla on selvitetty sitä, että kunnan alueen laitospväestö oli esitäytetty normaalien asuinhuoneistojen tapaan eikä ns. 900-ryhmänä. Tästä aiheutuu se vaikeus, että postissa kirjekuori ei mene ko. laitoksen johtajalle - kuten olisi aiheellista - vaan laitoshoidokeista aakkosissa ensimmäisenä olevalle. Tilanne saattaa olla hankala esim. vanhainkodeissa ja mielisairaaloissa.

Vuoteen 1976 mennessä esitäyttösysteemi saattaa muuttua ratkaisevasti, jos VRK siirtyy perhekohtaiseen esitäyttöön. Tämän seikan vaikutuksista AET:n kaltaiselle tiedustelulle on toistaiseksi vaikea sanoa mitään varmaa.

Lomakkeiden postitus

Lomakkeiden postitus tapahtui manuaalisesti Tilastokeskuksessa. Tilastokeskukseen jouduttiin hankkimaan vastaavat pohjakirjat ja kirjekuoret (VRK käyttää erästä postitusliikettä hk-lomakkeiden koneellisessa postituksessa) manuaalista postitusta varten.

Samaan kirjekuoreen liitettiin asuinhuoneistoa kohden:

- esitäytetty henkikirjoituslomake (pohjakirja)
- esitäytetty AET-lomake (tarvittaessa useita)
- yksi tyhjä AET-lomake varalle (lisälomake)

Kirjekuorena käytettiin Väestörekisterikeskuksen vakiokirjekuorta, jossa todetaan mm. että kirje on huoneistokohtainen riippumatta siitä asuvatko osoitekentässä mainitut henkilöt enää huoneistossa (kirjettä ei siis saa lähettää mahdollisesti poismuuttaneen uuteen osoitteeseen). Esitäyttämätön AET-lomake oli mukana siltä varalta, että huoneistoon olisi esitäytön jälkeen tullut uusia asukkaita. Tällä pyrittiin vähentämään ilmoitusvelvollisten lisälomakkeen hankkimisesta aiheutuvia vaivoja (lisälomake saattoi periaatteessa olla noudettavissa jopa 20 km:n päästä).

AET:n lomakkeen lomakenumeroa voitiin käyttää hyväksi postituksessa, sillä se oli generoitu siten, että kaikki samaan osoitteeseen menevät lomakkeet saivat saman numeron. Väliviivan jälkeisillä kahdella numerolla erotettiin saman huoneiston eri lomakkeet toisistaan. Väliviivan jälkeisiä numeroita ei käytetty, jos osoitteeseen meni vain yksi lomake. Hk-lomakkeilla käytetään lomakkeittain juoksevaa numeroa, joten lomakenumerojen vastaavuus ei säilynyt.

Postituksessa tapahtunut numeroiden ja nimien vertailu oli melko työlästä. Samoin lomakkeiden sijoittaminen kirjekuoriin ja niiden sulkeminen oli melko hankalaa ja aikaavieppää. Postitus vei aikaa n. 8 miestyöpäivää eli suoritusnopeus oli noin 50 lomaketta tunnissa. Postituksen yhteydessä poistettiin Mäntsälän kunnan alueella sijaitsevissa laitoksissa henkikirjoitettavien potilaiden AET-lomakkeet.

Mikäli AET:n kaltainen tutkimus suoritetaan koko maassa, niin on selvää, ettei manuaalista postitusta voida käyttää, sillä Mäntsälän kokemusten pohjalta postitus koko maan osalta vaatisi noin 20 miestyövuotta, vaan on siirryttävä koneelliseen postitukseen.

Peittävyys ja ns. "900-ryhmät"

AET:n lomakkeet postitettiin vain ns. asuntoväestölle eli henkikirjoi-
tuksen ryhmät 900-910 jäivät esitäytön ulkopuolelle. Mäntsälän hk-lomak-
keiden esitäyttötilanteen mukaan ko. ryhmä jakautui seuraavasti:

No	Lkm
901 Kunnassa olevat vailla vakinaista asuntoa olevat henkilöt	8
902 Laitoksissa olevat henkilöt	25
903 Laivan päällystöön tai miehistöön kuuluvat henkilöt	1
908 Ulkomaille oleskelevat henkilöt	13
909 Henkilöt, joiden asuin- tai oleskelupaikka on tuntematon	24
910 KELA:n rekisterin mukaan kunnassa asuvia	274
Yhteensä	<hr/> 348

Suurimman ryhmän lukumääräisesti muodostaa ryhmä 910, johon on merkitty
aakkosellisessa järjestyksessä ne henkilötunnukselliset henkilöt, jotka
KELA:n sosiaaliturvatunnusrekisterin mukaan asuvat kunnassa, mutta joita
ei ole ilmoitettu miltään saman kunnan kiinteistöltä VKR:iin samalla
henkilötunnuksella. 910-ryhmän henkilöt eivät voi olla samalla henki-
lötunnuksella jonkin muun kunnan henkikirjassa.

Valtaosan tästä ryhmästä muodostavat ko. kuntaan vuoden 1972 aikana
muuttaneet henkilöt, joiden muutosta ei ole saatu ilmoitusta Väestön
keskusrekisteriin (lähinnä muuttoilmoituksen laiminlyönti).

910-ryhmään kuuluvat myös ne lapset, joille ei ole saatu kotipaikkamer-
kintää Väestön keskusrekisteriin, mutta henkilötunnus on saatu lokakuun
15 päivään mennessä. Vuoden 1972 aikana syntyneitä luettelossa oli
yhteensä 42. Myöhäisimmät mukaan tulleet tapaukset olivat heinä-elo-
kuussa syntyneitä, joten vuoden jälkipuoliskolla syntyneet jäävät luet-
telosta pois rekisteröintiviiveen takia.

Henkilöt, jotka eivät ole mukana esitäytössä, mutta kuuluvat kuitenkin
tutkimuksen piiriin, muodostavat eräänlaisen marginaaliryhmän, jonka
kohdalla saattaa helposti tulla alipeittoa. AET:n lomake samoin kuin
hk-lomake ovat tosin asuinhuoneistokohtaisia eli uuden asukkaan tulisi
korjata hk-ilmoitus 1.1. tilannetta vastaavaksi. Uudet rakennukset eli
vuoden jälkimmäisellä puoliskolla valmistuneet rakennukset ovat myös
ongelmallisia, sillä niiden asukkaat eivät saa postitse lomakkeita, vaan
heidän on yleensä itse noudettava ne. Piirimiehet ovat joissain tapauk-
sissa oma-aloitteisesti toimittaneet lomakkeet näihin rakennuksiin.

Muut 900-ryhmät ovat huomattavasti pienempiä kuin 910. Kunnassa olevat vailla vakinaista asuntoa olevat henkilöt (901) ja henkilöt, joiden asuinpaikka on tuntematon (909) ovat AET:n kannalta osittain vastaavia kuin 910, sillä näidenkin ryhmien henkilöistä osa on voinut täyttää AET:n lomakkeen, joskaan ei taasen tiedetä, olisiko heidän pitänyt täyttää lomake vai ei.

Laitoksissa olevat henkilöt (902) ja laivamiehistöön kuuluvat (903) ovat tapauksia, jotka tarkoituksellisesti jätettiin AET:n ulkopuolelle eli aiheuttivat alipeittoa. 902-ryhmään kuuluu ainoastaan Mäntsälän ulkopuolisissa kunnissa sijaitsevilla laitoksissa henkikirjoitettavat potilaat, joiden henkikirjoituspaikka on Mäntsälä. Mäntsälän alueella sijaitsevilla laitoksissa henkikirjoitettavat potilaat olivat pohjakirjassa ko. kiinteistön kohdalla eli "normaalin" asuntoväestön yhteydessä. Ko. henkilöiden lomakkeet poistettiin postitusvaiheessa sekaannusten välttämiseksi ja piirimiehille ilmoitettiin etteivät potilaat ja laitoshoidokit kuulu tutkimuksen piiriin. Mäntsälän laitospöytäkirjoituksen osalta laskenta suoritettiin puhelimitse siten, että ko. laitoksen johtajaa tai vastaavaa henkilöä pyydettiin korjaamaan pohjakirja 1.1. tilanteen mukaiseksi mainitsemalla kuolleet ja laitoksesta poismuuttaneet. Uusia laitokseen tulleita potilaita ei otettu mukaan, joten tästä aiheutui noin 10-20 hengen alipeitto.

Tarvittava tietomäärä laitospöytäkirjoitukselta on huomattavasti pienempi kuin varsinaiselta väestöltä (ainoastaan nimi ja henkilötunnus), joten heille ei ehkä ole tarkoituksenmukaista lähettää varsinaista lomaketta eritoten, koska laitospöytäkirjoitus on usein kykenemätön antamaan itsestään tarvittavat tiedot.

Jos AET:n kaltainen tutkimus suoritetaan koko maassa, niin edellä kuvattua postitusvaiheessa suoritettavaa manuaalista erottamista voitaisiin tuskin suorittaa, vaan erottaminen olisi tehtävä koneellisesti. Tämä edellyttää sitä, että laitospöytäkirjoitus sijoitetaan kokonaisuudessaan ns. 900-ryhmään, jotta koneellinen erottelu postitusta varten olisi mahdollinen.

Piirimiesten tehtävistä

Piirimiesten tehtävät AET:ssä olivat lyhyesti lueteltuna seuraavat:

- lisälomakkeiden toimittaminen niitä tarvitseville
- ohjeiden antaminen tarvittaessa
- vastaanotettava lomakkeet ja tarkistettava, että jokaisessa lomakkeessa on lomakenumero
- järjestettävä lomakkeet lomakejärjestykseen ja laadittava luettelo puuttuvista ilmoituksista
- lähetettävä lomakkeet TK:een

Piirimiehille jaettiin kirjalliset ohjeet tehtävistä ja lisäksi TK:n edustajat kävivät henkilökohtaisesti Mäntsälässä neuvomassa piirimiehiä. Käynnin jälkeen piirimiesten toivomuksesta heille lähetettiin suppea muistio AET:ssä käytettävistä käsitteistä ja määritelmistä. Edellä olevien tehtävien lisäksi piirimiehet laativat eräänlaiset työaika raportit toiminnastaan, jotta heidän työpanoksensa ja palkkionsa välinen suhde voitaisiin selvittää.

Lomakkeiden jakelu ja ohjeiden anto

Piirimiehet suorittivat jonkin verran lisälomakkeiden jakelua paikallisiin postikonttoreihin ja kauppaliikkeisiin, koska "ihmiset ovat tottuneet hakemaan niitä sieltä". Myös vastaanottopaikoissa oli lisälomakkeita saatavana.

Uusiin rakennuksiin osa piirimiehistä toimitti lomakkeita pyytämällä, kun taas osa piirimiehistä odotti ko. rakennuksissa asuvien henkilöiden tulevan itse noutamaan lomakkeet. Koska AET:n yhteydessä suoritettiin lakisääteinen henkikirjoitus, niin jakelu ei ollut ongelmallista, koska ihmiset tulivat hakemaan hk-lomaketta ja saivat samassa yhteydessä AET:n lomakkeen.

Lisälomakkeiden jakelun tarve ei saatujen kokemusten mukaan ollut kovin suuri. Tähän vaikutti esitäyttilanteen suhteellinen "tuoreus" ja se, että kuhunkin kirjekuoreen taitettiin yksi tyhjä lisälomake.

Ohjeita lomakkeiden täyttämisesä annettiin oikeastaan kolmella

- tavalla:
- itse lomakkeella
  - lehdistön välityksellä
  - piirimiesten kautta

Lomakkeiden vastaanotto

Suurimmat hankaluudet palautustilanteelle aiheutti VRK:n esitäyttötilanteen vajavuus (eri huoneistoissa asuvia yhdistetty samalle lomakkeelle). Toinen seikka, joka vaikeutti palautustilannetta oli se, että moni vastaaja palautti vain lisälomakkeen, vaikka esitäytetyt tiedot olisivat olleet oikeat. Lisälomakehan oli tarkoitus olla varalla, mutta useissa tapauksissa vastaajat olivat täyttäneet tyhjän lisälomakkeen luullen esitäytettyä lomaketta mallitäytöksi. Tästä aiheutui se vaikeus, että huoneiston identifiointitiedot jäivät puuttumaan tai se, että vastaajat palauttivat molemmat lomakkeet eli samat tiedot kahtena kappaleena. Tämän vuoksi lisälomakkeiden jakelusysteemi olisi ehkä muutettava joko sellaiseksi, että lisälomakkeessa lukisi 'kissankorkuisilla' kirjaimilla lomakkeen käyttötarkoitus tai lisälomaketta ei laitettaisi ollenkaan samassa kirjekuoressa, vaan niitä saisi esim. postista, pankista tai kauppaliikkeestä.

AET:n lomakkeiden palautuksen yhteydessä piirimiesten piti alkuperäisen sopimuksen mukaan tarkistaa, onko lomakkeella lomakenumero ja tarvittaessa lisättävä se. Muita lomakkeeseen kohdistuvia tarkistuksia ei ollut määrää suorittaa. Piirimiesten velvollisuudentunnosta tai jostain muusta aiheutui kuitenkin se, että piirimiehet vastaanotto-tilanteessa suorittivat AET:n lomakkeen sisällön tarkistuksen ja tarvittaessa lisäsivät puuttuvat tiedot. Tarkistus kohdistui myös siihen, että eri asuinhuoneistoista annettiin eri lomakkeet huolimatta mahdollisesta virheellisestä esitäytöstä. Piirimiehet tarkistivat vastaanoton yhteydessä sen, että kaikki hk-ilmoituksella mukana olevat henkilöt ilmoitettiin myös AET:n lomakkeella.

Piirimiesten työpanoksen arvioimiseksi suoritettiin vastaanoton yhteydessä TK:n edustajan toimesta eräänlaista havainnointia tunnin ajan. Havainnoinnin aikana palautettiin yhteensä 32 lomaketta, joista ainoastaan 5 tapausta (hk-ilmoitus ja AET:n lomake) hyväksyttiin sellaisenaan, muihin tehtiin joitakin korjauksia. AET:n kannalta on merkittävää, että piirimies täydensi ammatin yhteensä 14 lomakkeeseen. Osa näistä tapauksista oli sellaisia, että AET:n lomakkeelle oli merkitty sama virheellinen ammatti kuin hk-lomakkeen esitäytössä, mutta piirimies kykeni paikallistuntemuksensa perusteella korjaamaan ammatin AET:n lomakkeella oikeaksi.

Piirimies täydensi myös muita tietoja, mutta niiden merkitys ja frekvenssi olivat huomattavasti pienemmät kuin ammattitiedon kohdalla. Havainnon aikana ilmeni kaksi tapausta, joissa kahden eri huoneiston tiedot olivat virheellisesti esitetyt yhteen. Näissä tapauksissa piirimies kehotti täyttämään uudelleen AET:n lomakkeen eikä myöskään ottanut vastaan hk-ilmoitusta.

Piirimiesten ajankäyttötutkimuksen mukaan lomakkeiden palautukset ajoittuivat pääasiassa (noin 80 % lomakkeista) 3-4.1. väliseksi ajaksi.

Piirimiehet täyttivät omien arvioidensa mukaan kokonaan kaikista palautetuista lomakkeista n. 10 %. Osittain täytettyjen lomakkeiden lukumäärä vaihteli 10-20 %:iin.

Ajankäyttötutkimuksen tuloksiin tulee suhtautua melko suurin varauksin, sillä ajankäyttöraportit olivat melko huolimattomasti täytettyjä ja niissä esiintyi runsaasti puuttuvia tietoja.

Piirimiesten toiminta peittävyden kannalta

Aikaisemmin jo mainittiin, että piirimiehet vertasivat hk-ilmoituksen ja AET:n lomakkeiden keskinäisiä tietoja, mutta koska toiminta oli luonteeltaan epävirallista, niin ei tiedetä kuinka huolellista vertailu oli. Jos tiedot olisi saatettu täysin vastaavaksi, niin tällöin asuntoväestön henkikirjoituksella ja AET:llä olisi täsmälleen sama peittävyys, joka VAL-70:n kokemusten mukaan merkitsisi huomattavaa ylipeittoa AET:n kohdalla. Lomakkeiden tutkimisen perusteella voit osin päätellä, että piirimiehet jossain mielessä "väsähtivät" kesken lomakkeiden jälkiselvittelyn ja lähettivät osan lomakkeista sellaisina TK:een. Myös piirimiesten kanssa käydyt keskustelut vahvistavat tätä näkemystä. Lomakkeet, joiden selvittämisen piirimiehet jättivät suorittamatta, olivat enimmäkseen tapauksia, joissa palautus oli suoritettu joko postitse tai kauppaliikkeen välityksellä. Myös tapaukset, joissa esitetyt tiedot olivat virheellisiä, jäivät joissain tapauksissa selvittämättä. Piirimiehet olivat ilmeisesti hyvin lukeneet ohjeiden kohdan, jossa mainittiin, ettei jälkitiedusteluja tarvitse suorittaa, sillä em. tapaukset olivat pääsääntöisesti niin epäselviä, että niiden korjaaminen oli mahdotonta ilman jälkitiedusteluja. Tapauksiin myös kuului osana se, ettei piirimiesten paikallistuntemus aina riittänyt tietojen lisäämiseen.

Voidaan hyvin sanoa, että tutkimuksen eräs alkuperäinen tavoite muuttui piirimiesten epävirallisen toiminnan takia sen selvittä-
miseksi, miten tutkimuksen teko onnistui ilman jälkitiedusteluja suorittavaa henkilökuntaa. Em. epäselvät tapaukset vaikuttivat myös jossain määrin peittävyYTEEN, sillä osa AET:n lomakkeista palautet-
tiin tyhjänä eli ainoastaan id-tiedot olivat lomakkeella, jolloin oli mahdotonta päätellä objektiivisesti, kuuluiko lomakkeella ol-
leet henkilöt tutkimuksen piiriin vai ei.

Piirimiesten palkkiot

Piirimiehille maksettiin palkkiota 25 p palautetulta lomakkeelta. Palkkion määräämisperusteina käytettiin lähinnä 'Naantalin tutkimuksen' palkkiota, joka korotettiin rahan nykyarvoa vastaavaksi. Edellä mainitun piirimiesten ajankäyttötutkimuksen avulla kyettiin jonkin verran arvioimaan työpanoksen ja palkkion suhdetta. Piirimiesten käyttämä aika henkikirjoitukseen ja AET:een yhteensä oli seuraava:

Piirimies	Käytetty aika tunteina (AET + henkikirjoitus)			
	11-31-12	1-5.1	6-20.1	Yht.
Aalto	7	21	5	33
Kinnari	16	38	13	67
Lilja	0	28	55	83
Vilja	7	42	29	78
Yhteensä	30	129	102	261

Eniten työaikaa on käytetty itse vastaanottotilanteeseen, mikä AET:n kannalta oli ilmeisen myönteistä, sillä korjaukset ja lisäykset ovat suhteellisen helposti suoritettavissa palautustilanteessa verrattuna jälkiselvittelyihin.

Piirimiesten palkkion ja työajan suhdetta kuvaa seuraava taulukko (ainoastaan AET:een käytetty aika ja siitä saadut palkkiot mukana):

Piirimies	AET:een käytetty aika t	Palautettuja lomakkeita kpl	Kokonaispalkkio mk	Tuntipalkka mk/t	Lomakkeita/tunti tunti
Aalto	21 (1)	375	93.75	4.46	17.9
Kinnari	40	496	124.00	3.10	12.4
Lilja	65	1 524	381.00	5.86	23.5
Vilja	77 (1)	654	163.00	2.24	9.0
Yhteensä	199	3 049	762.75	(ka=3.83)	(ka=15.3)

(1) Aalto ja Vilja eivät ilmoittaneet erikseen AET:een käytettyä aikaa. Aika on arvioitu Kinnarin ja Liljan antamien ilmoitusten sekä piirimiesten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella.

Piirimiesten palkkiota voitaisiin pitää AET:n suhteen sopivansuuruisena, jos he olisivat noudattaneet alkuperäisiä toimintaohjeita. Todellisuudessa tehdyn työmäärän suhteen palkkiot jäivät kohtuuttoman pieniksi. Vain yhdessä piirissä piirimiehen saama palkkio oli jotenkin kohtuullinen. Tuntipalkkojen suuri hajonta ilmaisee sen, että eri piirimiehet ovat noudattaneet huomattavan erilaisia menettelytapoja AET:n lomakkeiden suhteen. Tehtävien tunnollisinta suorittajaa on "palkittu" pienimmällä palkkiolla. Piirimiehet olivat tutkimuksen suorittamisen jälkeen melko tyytymättömiä työmäärän ja palkkion suhteeseen.

Henkikirjoituksesta piirimiehet saavat palkkiota enintään 375 mk/v piirin koosta riippuen ja kehotuspalkkiona 2,20 mk/kehotus. Näiden lisäksi piirimiehet voivat saada (ainakin Tuusulan kihlakunnassa) kunnilta palkkiota, joka vaihtelee 200:sta 1 000:een markkaan vuodessa.

Palkkioperusteiden uusimisen yhteydessä on pyrittävä siihen, että piirimiehet saavat tehtävistään korvauksena samansuuruisen palkkion kuin vastaavanlaisissa tehtävissä valtionhallinnossa työskentelevät henkilöt ja että heidän kulunsa mahdollisesta asunnon- ja puhelimenkäytöstä korvataan.

Lomakkeiden palautusmenettely

Lomakkeiden palautus tapahtui henkikirjoituslomakkeiden kanssa henkikirjoituksesta annettuja määräaikoja noudattaen. Tämän mukaan huoneiston haltijan on palautettava tarkistettut ja täydennetyt lomakkeet rakennuksen omistajalle tai tämän edustajalle tammikuun 3:een päivään mennessä, joka toimittaa ne edelleen tammikuun 5:een päivään mennessä henkikirjoituksen piirimiehille. Pääsääntöisesti palautuksen piti tapahtua postitse. Tämän lisäksi 2 piirimiestä otti lomakkeita vastaan asunnossaan sekä 2 piirimiestä Mäntsälän kirkonkylässä poliisi-asemalla 3. ja 4. päivänä tammikuuta.

Henkikirjoitusilmoitusten palautusmenettely on ainakin Mäntsälässä tapahtunut aikaisempina vuosina melko sekavien periaatteiden mukaan. Vastaanotto on tapahtunut suurin piirtein siten, että piirimiehet ovat tolppailmoituksilla ilmoittaneet vastaanottopaikoista, joita ovat olleet lähinnä piirimiesten kodit ja eräät kauppaliikkeet. Osa lomakkeista on luonnollisesti palautettu postin välityksellä, jota vaihtoehtoa piirimiehet pitivät ehdottomasti parhaimpana (jolloin piirimiehille ei aiheudu työtä henkilökohtaisen palautuksen yhteydessä). Ne henkilöt, jotka palauttavat ilmoitukset henkilökohtaisesti, suorittavat sen mieluiten Mäntsälän kirkonkylän piirimiehille tai poliisi-asemalle, koska liikenneyhteydet sinne eri kylistä ovat parhaat. Lehdistön välityksellä tapahtuvaa tiedotustoimintaa palautusmenettelystä ja -paikoista ei aikaisemmin ole ollut paitsi ehkä väestölaskennan yhteydessä v. 1970. Tuntuu siis ihmeelliseltä, miten kaikki kuntalaiset voivat tietää palautuspaikoista (esim. kuntaan muuttaneet). Koska piirimiehet ovat olleet tehtävissään jo useiden vuosien ajan, tuntevat kuntalaiset piirimiehensä kuitenkin hyvin (piirimiesten mielipide).

1.1.1973 palautusmenettelystä tiedotettiin (ks.ed.luku 6) Tilastokeskuksen toimesta paikallislehdistön välityksellä. Tällöin selvitettiin mm. palautusajat ja -paikat, palautusmenettely yleensä ja se, että lomakkeet on täydennettävä ja tarkistettava tammikuun ensimmäisen päivän tilannetta vastaaviksi. Lomaketta ei siis saa palauttaa ennen vuodenvaihdetta (jonkinverran tätä tapahtui kuitenkin). Lisäksi korostettiin sitä, että lomake on huoneisto-kohtainen, joten sitä ei saa lähettää huoneistosta mahdollisesti poismuuttaneen uuteen osoitteeseen (tätäkin tapahtuu jatkuvasti).

Vaikka jokaisella piirimiehellä on koti oman piirinsä alueella, niin tästä huolimatta se ei aina toimi vastaanottopaikkana, kuten ehkä olisi suotavaa palautusmatkan lyhentämiseksi. Koska piirimiehet eivät saa ylimääräistä korvausta kodin käyttämisestä palautuspaikkana, he ovat usein päivisin toimeissaan ja palauttajia saapuu lähes mihin vuorokauden aikaan tahansa, piirimiehet suosivat muuta palautuspaikkaa (kuten poliisiasemaa). Tästä menettelystä aiheutuu mm. pitkiä palautusmatkoja toisen piirin alueelle, tavallisesti kirkonkylään. Piirimiesorganisaation tarkoitushan kuitenkin ei liene tämä.

Lomakkeita palautettiin viemällä piirimiehille karkeasti ottaen 2/3 - 3/4 ja loput postitse tai kauppojen välityksellä. Kauppaliikkeitä käytettäessä tietojen luottamuksellisuus voi vaarantua, joten periaatteessa tätä palautusmenettelyä ei voida pitää suotavana.

Tulevaisuudessa palautusmenettelyä voitaisiin järkeistää esim.,/seuraavasti:

- jokaisella asukkaalla pitäisi olla mahdollisuus palauttaa lomakkeensa henkilökohtaisesti (jos kysymyksissä on epäselvyyksiä),
- palautuspaikoista tiedotetaan riittävän selvästi,
- palautuspaikka ei saisi olla kohtuuttoman kaukana asuinpaikasta (mieluimmin palautuspaikka jokaisessa piirissä, tai vieläkin lähempänä),
- postitse tapahtuvaa menettelyä olisi tehostettava esim. silloin, kun palautusmatka muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi (kirjeeseen voitaisiin esim. laittaa palautuskuori mukaan),
- puhelimen käytön yleistyessä jokaisella pitäisi olla mahdollisuus puhelimitse tiedustella ohjeita epäselvissä tapauksissa,
- palautuspaikka voitaisiin vaikkapa esitöytä jokaiseen lomakkeeseen.

Merkintä ja lävistys

Merkintä suoritettiin VAL-70:n merkintäohjeita soveltaen. Joissain kohdissa jouduttiin käyttämään erilaisia menettelytapoja yleensä niukemmin käytettävissä olevan informaation takia. Merkintä suoritettiin "täydellisenä" siten, ettei eräiden tietojen koneellista siirtoa tarvinnut suorittaa. VAL-70:ssä käytettiin merkinnän ja lävistyksen minimointiperiaatetta eli ei merkitty niitä tietoja, jotka koneellisesti voitiin päätellä muista tiedoista. Kokonaismerkintä hidasti huomattavasti merkintätyötä, mutta aineiston pienuuden takia ratkaisu katsottiin edullisimmaksi (ks. liite 5).

Merkintä suoritettiin lomakkeella määrättyihin paikkoihin. Käytössä ei ollut erityisiä lokeroita (kuten VAL-70:ssä), vaan koodit merkittiin yleensä vastaavien kysymysten kohdalle. Merkintätapa osoittautui melkoisen hankalaksi erityisesti lävistäjille, joiden oli vaikea hakea koodit laajalta alueelta.

Lävistyksessä käytettiin vaihto-ohjelmaa. Lomakkeelta lävistettiin ensin asuinhuoneistoa koskevat tiedot etusivulta ja asuntokortin loppuun id-tiedot keskiaukeamalta. Keskiaukeamalta lävistettiin kunkin henkilön tiedot henkilökortille, johon monistettiin id-tiedot edellisestä kortista. Lävistettyjä kortteja syntyi näin ollen 13 000 kpl (10 000 asukasta ja 3 000 asuinhuoneistoa).

8. AET:N AIKATAULU JA KUSTANNUKSET

- 18.10.1972 Henkikirjoituksen käyttöä tilastotuotannossa selvittävä työryhmä (HKT) ehdotti asunto- ja elinkeinotutkimuksen suorittamista henkikirjoituksen yhteydessä 1.1.1973 Mäntsälässä.
- 26.10. Lomakeluonnos painoon (Polytypos)
- 28.11. Lomakkeet saatiin painosta
- 6-13.12. Lomakkeiden esitäyttö VTKK:ssa
- 15-18.12. Lomakkeiden laitto kirjekuoriin
- 19.12. Lomakkeet postitettiin
- 2-5.1.1973 Lomakkeiden palautus piirimiehille
- 16-22.1. Lomakkeet saapuivat TK:een
- 22-31.1. Lomakkeiden tasotarkistus
- 1-28.2. Merkintä
- 1.3.-5.4. Lävistys
- 6-30.4. Luontiajot + virhelistat (arvio)
- 2.5.-30.7. Taulukoinnit ja vertailut VAL-70:een (arvio)

AET:n kokonaiskustannukset olivat noin 45 000 mk.

Eri kustannustekijät on eritelty tarkemmin liitteessä 6.

9. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ VUOTTA 1976 VARTEN

Seuraavassa esitetään lyhyt yhteenvedon kaltainen lista niistä seikoista, joihin erityisesti tulisi kiinnittää huomiota vuonna 1976 mahdollisesti suoritettavaa koko maan käsittävää asunto- ja elinkeino-tutkimusta varten.

Lakisääteisyys

Tutkimuksen onnistuminen edellyttää välttämättä lakisääteisyttä, jotta tulokset ovat riittävän luotettavia (esim. asuntokanta ja asumattomat huoneistot, samoin virallinen väkiluku).

Kenttäorganisaatio

Lomakkeiden palautuksesta, alustavasta tarkistuksesta ja karhuamisesta huolehtiva paikallisen tason kenttäorganisaatio lienee välttämätön. Henkikirjoituksen piirimiesten toimiminen tässä tehtävässä vuonna 1976 on tällä hetkellä avoin kysymys. Henkikirjoituksen piirimiesorganisaation kehittämismahdollisuuksia selvittää parastaikaa toimikunta, jossa on myös Tilastokeskuksen edustaja. Henkikirjoituksen piirimiesten panos tutkimuksen onnistumiseksi oli ainakin Mäntsälässä ratkaiseva, joten heidän palkkaukseensa ja tehtäviinsä on kiinnitettävä aivan erityistä huomiota. Joka tapauksessa on selvää, että tutkimusta ei voida suorittaa postikyselyn kaltaisena tiedusteluna koko maassa ilman henkilökohtaisen palautuksen mahdollisuutta.

Tutkimuksen motivointi

Ilman lakisääteisyttä suoritettuna Mäntsälän tulokset osoittivat selvästi, että ihmiset eivät yksinkertaisesti viitsi vastata riittävällä huolella yksinkertaisiinkin kysymyksiin. Tähän voidaan vaikuttaa säätämällä tutkimus lakisääteiseksi, tehostamalla tiedotustoimintaa ja yleensä selvittämällä tutkimuksen tarpeellisuutta. Kuitenkin olisi harkittava mahdollisuuksia vastausvelvollisuuden motivoimiseksi. Vastamisesta (tai vastaamatta jättämisestä) voisi olla jonkinlaisia seurauksia vastaajalle itselleen (vrt. verotus), jolloin voitaisiin luopua ikäviltä karhuamistoimenpiteiltä.

Tiedotustoiminta

Tutkimuksesta on tiedotettava kaikkia mahdollisia tiedotuskanavia hyväksi käyttäen. Erityisesti on korostettava television ja radion sekä paikallis-lehdistön tärkeyttä. Television välityksellä voitaisiin jopa antaa lomakkeiden täyttämistä koskevia havainnollisia esimerkkejä.

Väestörekisterikeskuksen rooli

Koska tietojenkeruuprosessi on tarkoitus suorittaa henkikirjoituksen yhteydessä (kustannusten minimoimiseksi), olisi Väestörekisterikeskuksen oltava suunnittelussa ja toteutuksessa aktiivisesti mukana. Tämä edellyttää samalla, että Tilastokeskus on tietoinen niistä suunnitelmista mitä Väestörekisterikeskuksessa tehdään erityisesti koskien henkikirjoitusmenettelyn uudistamista.

Tietojen tarve käyttäjien kannalta

Tutkimuksesta saatavien tietojen tarve on selvitettävä yhteistyössä ainakin kuntien, seutukaavaliittojen ja muiden julkisten suunnittelu-yksiköiden kanssa.

Lomake

Kun tietojen tarve on selvitetty, voidaan käytettävä lomake suunnitella sitä vastaavaksi. Mäntsälästä saadut kokemukset antanevat vihjeitä siitä, mihin suuntaan lomaketta on uudistettava.

Tietojen keruun rationalisointi

Viime vuoden vaihteessa kerättiin Mäntsälässä esimerkiksi ammatti-tieto ainakin kolmeen kertaan eri viranomaisten toimesta (henkikirjoitus, verotus ja asunto- ja elinkeinotutkimus). Tämä ei voi olla vaikuttamatta vastausaktiivisuuteen, joten tietojen keruussa olisi ehdottomasti päästävä tarkoituksenmukaiseen menettelyyn. Tietojen antajia ei saisi tarpeettomasti rasittaa. Tämä vaikuttaa samalla tulosten luotettavuuteen.

Eräänä vaihtoehtona olisi menettely, että Tilastokeskus keräisi ammattitiedon 'julkisena' ja luovuttaisi sen muille valtion viranomaisille hyväksyttävää tarkoitusta vastaan yksilötasolla. Ammatti-tietoon kohdistuvaa kysyntää on Tilastokeskuksen ulkopuolelta tullut esimerkiksi Kansaneläkelaitoksesta, Puolustuslaitoksesta, Valtiokonttorista, Eläketurvakeskuksesta jne. Tämänkaltainen menettely edellyttää kuitenkin valtion tilastotoiminta nykyisin sitovien salassapitomääräysten tarkistamista.

Asuntotunnus

Saatujen kokemusten perusteella koneellisen esitäytyön ehkä vaikein ongelma on huoneistojen identifiointitiedon puutteellisuus. Tämä liittyy toisaalta asuinhuoneistokäsitteen epäselvyyteen (erityisesti pientalot). Olisikin ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta jokaiselle asuinhuoneistolle voidaan antaa pysyvä tunnus, joka on myös huoneiston käyttäjien tiedossa.

Laitokset yms.

Esitäyttöön liittyi toinenkin vaikeus, nimiittäin laitosten ja sen kaltaisten käsittely väestön keskusrekisterissä. Olisi selvästi ja yksikäsitteisesti määriteltävä mikä on laitos, asuntola ja yleensä kaikki henkikirjoituksessa ns. 900-ryhmään kuuluvat ryhmät. Näiden osalta olisi lisäksi vahvistettava koko maassa sovellettava tietojenkeruumenettely, joka turvaa tietojen luotettavan saamisen. Nykyisin käytöntö tässä suhteessa on melkoisen kirjava.

Tutkimuksen valmistelut

Vuoden 1976 tutkimuksen toteuttamista varten on ryhdyttävä suunnittelutyöhön, kuten valtion tilastotoimen kehittämisohjelmassa vuosille 1974-78 on esitetty.

Kunta	Kylä/kaup.osa	Talo/kortteli	Tila/tontti	TM	Rak.no	Huoneisto	Osoite	Kunta	Lomakkeen numero
-------	---------------	---------------	-------------	----	--------	-----------	--------	-------	------------------

II HUONEISTOSSA ASUVIA KOSKEVAT TIEDOT

Ruokakunnan päämiehen täytettävä

Keskiaukeamalla annetaan tiedot kaikista asuinhuoneistossa 1. 1973 vakinaisesti asuvista. Kullekin henkilölle varataan yksi riviköistä 1–6. Vuonna 1959 tai sitä myöhemmin syntyneiden osalta täytetään vain lomakkeen kohdat 1–4.

Jos lomakkeelle on ennalta kirjoitettu tietoja, pyydetään ne tarkistamaan ja mahdolliset virheet korjaamaan. Niiden henkilöiden nimet, jotka eivät enää asu pysyvästi huoneistossa, pyyhitään yli. Jos pysyvästi huoneistossa asuvan nimi puuttuu, se lisätään. Alkää unohtako merkitä ruokakuntanne jäsentä, joka on tilapäisesti poissa, esim. sairaalassa, sotaväessä, ulkomailla, merillä tai metsätöissä. Jättäkää merkitsemättä ne henkilöt, jotka ovat vierailulla tai muusta syystä tilapäisesti luonanne ja jotka ovat vierailijoissa toisella paikkakunnalla.

Keskiaukeaman yksityiskohtaiset täyttöohjeet takasivulla

1	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	
2	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	
3	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	
4	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	
5	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	
6	● 1. Sukunimi (myös entinen) ja etunimet	● 2. Henkilötunnus syntymäaika tunnus- päivä kk. vuosi osa	● 3. Ruokakun- nan järjes- tysnumero	● 4. Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde pää- mieheen (esim. päämies, puoliso, lapsi)	● 5. Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta (Ilmoittakaa pääam- mattinne niin tarkasti, että käy ilmi toiminnan laatu)
	● 6. Oletteko ☐ 1 yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja? ☐ 2 toisen palveluksessa (palkansaaja)? ☐ 3 työssä jonkin ruokakuntanne jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normalityöajasta (esim. maatilalla emäntä)? ☐ 4 edellisiin ryhmiin kuulumaton (esim. eläkeläinen, opiskelija)?	● 7. a) Työnantajan tai yrityksen nimi b) Työpaikan sijaintikunta		VAIN MAA- JA METSÄTALOUEDESSA TYÖSKENTELEVILLE ● 9. Metsä- ja uittotyöhön mahdollisesti käyttämäne aika yhteensä vuonna 1972 _____ kk ● 10. Mikä on sen maatilalla (oman tai työn- antajan) peltoala, jolla työskentelette? _____ ha	

Jos huoneistossa asuu enemmän kuin 6 henkilöä, käytetään lisälomaketta. Lisälomakkeelle ei merkitä uudestaan asuinhuoneistoa koskevia tietoja. Lisälomakkeita saa tarvittaessa henkikirjoitusviranomaisilta.

OHJEET KESKIAUKEAMAN TÄYTTÄMISEKSI

Kysymys 2.	Henkilötunnus (sosiaaliturvatunnus) Täytettävä jokaisesta henkilöstä. Henkilötunnus saadaan sairausvakuutuskortista tai virkatodistuksesta. Henkilötunnus muodostuu syntymäajasta ja tunnusosasta. Esim. <table style="margin-left: 40px; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center;">syntymäaika</td> <td style="text-align: center;">tunnus-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">päivä kk. vuosi</td> <td style="text-align: center;">osa</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center; border: 1px solid black;">13 05 46</td> <td style="text-align: center; border: 1px solid black;">517Y</td> </tr> </table>	syntymäaika	tunnus-	päivä kk. vuosi	osa	13 05 46	517Y		
syntymäaika	tunnus-								
päivä kk. vuosi	osa								
13 05 46	517Y								
Kysymys 3.	Ruokakunnan järjestysnumero Kaikille samaan ruokakuntaan kuuluville merkitään sama numero. (Ruokakunnan muodostavat perheenjäsenet ja muut henkilöt, jotka asuvat yhdessä ja joilla on yhteinen ruokatalous) Järjestysnumero 1 merkitään sen ruokakunnan jäsenille, jonka päämies on huoneiston haltija. Seuraavan ruokakunnan kaikille jäsenille merkitään 2 jne.								
Kysymys 4.	Asema ruokakunnassa tai sukulaisuussuhde ruokakunnan päämieheen Esim. päämies puoliso lapsi miniä lapsenlapsi päämiehen isä puolison äiti puolison täti kotiapulainen Jos joku ruokakunnan jäsen ei ole sukulainen tai kotiapulainen merkitkää hänen kohdalleen "muu".								
Kysymys 5.	Pääammatti tai muu pääasiallinen toiminta Pääammatiksi katsotaan a) säännöllinen kokopäiväinen ansiotyö b) osa-aikatyö, jos siihen käytetty aika on vähintään puolet alan normaalityöajasta c) useamman ammatin harjoittajan ammasteista se, johon käytetään eniten aikaa vuodessa Jos olette tilapäisesti työtön tai asevelvollisuutta suorittamassa, niin ilmoittakaa se ammatti, jossa viimeksi työskentelitte. Välttääkää ylimalkaisia ammatin nimityksiä, arvonimiä ja oppiarvoja. Ei näin: <table style="margin-left: 20px;"> <tr> <td>työmies</td> <td>auton apumies, betoniraidoittaja</td> </tr> <tr> <td>asentaja</td> <td>puhelinasentaja, sähköasentaja</td> </tr> <tr> <td>ekonomi</td> <td>tilintarkastaja</td> </tr> <tr> <td>opettaja</td> <td>kansakoulunopettaja</td> </tr> </table> vaan esimerkiksi: Ellei teillä ole varsinaista pääammattia, niin ilmoittakaa toimintanne laatu, esim. koululainen, opiskelija, perheenemäntä, eläkeläinen.	työmies	auton apumies, betoniraidoittaja	asentaja	puhelinasentaja, sähköasentaja	ekonomi	tilintarkastaja	opettaja	kansakoulunopettaja
työmies	auton apumies, betoniraidoittaja								
asentaja	puhelinasentaja, sähköasentaja								
ekonomi	tilintarkastaja								
opettaja	kansakoulunopettaja								
Kysymys 6.	1. Yrittäjäksi katsotaan henkilö, joka a) hoitaa omaa taloudellista yritystään, siis myös se, joka viljelee omistamaansa tai vuokraamaansa tilaa tai b) harjoittaa itsenäistä ammattia (esim. asianajaja, ompelija, taidemaalari) Henkilö, joka päätoimisesti työskentelee osakeyhtiössä, jonka osakas hän on, katsotaan toisen palveluksessa olevaksi. 2. Toisen palveluksessa olevaksi eli palkansaajaksi katsotaan henkilö, joka saa korvauksen työstään palkkana, palkkioina, palvelurahoina. 3. Tähän ryhmään kuuluvaksi (avustavaksi perheenjäseneksi) katsotaan henkilö, joka on työssä jonkin ruokakuntansa jäsenen yrityksessä tai maatilalla vähintään puolet alan normaalityöajasta. Sen, jota avustetaan, on oltava itsenäinen yrittäjä esim. kauppias tai maanviljelijä. 4. Edellisiin ryhmiin kuulumattomia ovat ammatissa toimimattomat esim. eläkeläiset, opiskelijat, koululaiset, perheenemännät, mikäli he eivät samanaikaisesti ole myös toisen palveluksessa, itsenäisiä yrittäjiä tai avustavia perheenjäseniä.								
Kysymys 7 ja 8.	Työpaikka Ilmoittakaa työpaikkatiedot täsmällisesti. Jos olette tilapäisesti työtön tai asevelvollisuutta suorittamassa, niin ilmoittakaa sen työnantajan tai yrityksen nimi, jonka palveluksessa viimeksi olitte. Työpaikan laatu on esimerkiksi huonekalutehdas, laivatelakka, maatila, vaatturinliike. Jos työpaikallanne on useita eri osastoja, ilmoittakaa lisäksi se osasto, jolla työskentelette, kuten pakkaamo, valimo, verhoomo.								
Kysymys 9.	Metsä- ja uittotyöhön käytetty aika vuonna 1972 Jos olette ollut vuoden 1972 aikana metsä- tai uittotoissa, niin ilmoittakaa näihin yhteensä käyttämäne aika kuukausina. Kotitarvehakkuita ei oteta huomioon.								

Tilastokeskus

ASUNTO- JA ELINKEINOTUTKIMUS 1973

Huoneiston haltija antaa etusivulla olevat asuinhuoneistoa koskevat tiedot.

Jokaisesta kunnassa 1. 1. 1973 vakinaisesti asuvasta henkilöstä annetaan tiedot keskiaukeamalla.

Lomake palautetaan henkikirjoitusilmoituksen yhteydessä kiinteistön omistajalle tai isännöitsijälle, joka toimittaa ne edelleen henkikirjoitusviranomaisille.

Annettavat tiedot ovat luottamuksellisia.

I ASUINHUONEISTOA KOSKEVAT TIEDOT

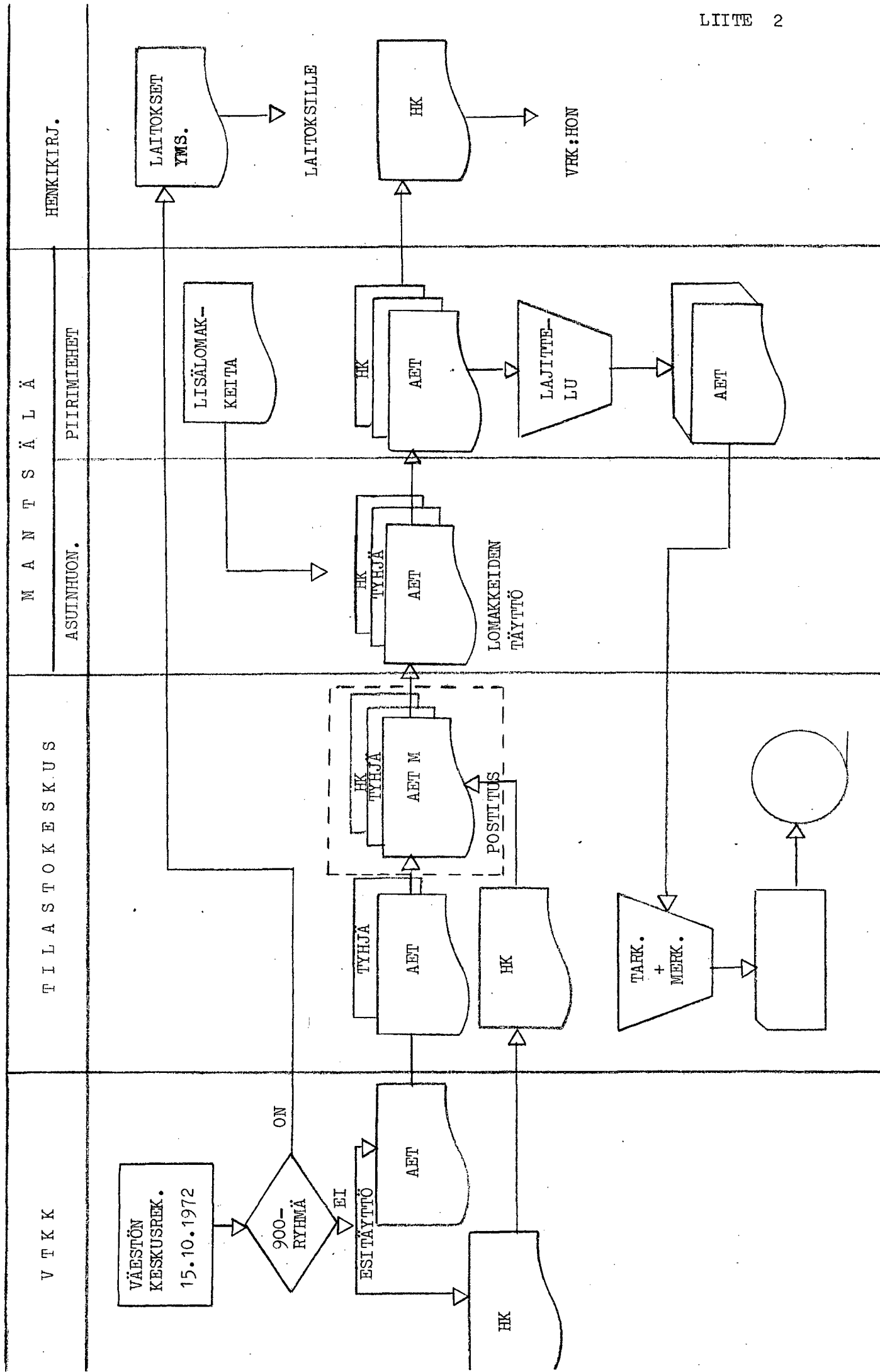
Ei täytetä laitos-, liike-, asuntola- yms. huoneistoista

Huoneiston haltijan suku- ja etunimi	Ohjeita:
Lähiosoite	Asuinhuoneisto (asunto) on yksityisruokakuntien asumiseen käytetty huone tai huoneryhmä, joka on rakennusteknisesti mui- ta huoneistoista erotettu ja johon on oma sisäänkäynti suoraan ulkoa, porraskäytävästä tai muusta sellaisesta.
Postitoimipaikka	Huoneiston haltija on se henkilö, joka asuu huoneistossa huoneiston omistajana tai joka on vuokrannut huoneiston sen omistajalta tai joka käyttää huoneistoa virka- tai työsuhteen nojalla.
Puhelin	
Merkitkää rastilla (x) oikea vaihtoehto	
● 1. Asutteko 1 ☐ 1-2 huoneiston asuintalossa 2 ☐ rivitalossa 3 ☐ kerrostalossa tai muussa rakennuksessa	1-2 huoneiston asuintaloihin kuuluvat ns. omakotitalot ja vastaavan suuruiset maatilojen asuinrakennukset.
● 2. Montako ruokakuntaa asuu vakinaisesti huoneistossa? _____ ruokakuntaa	Ruokakunnan muodostavat perheenjäsenet ja muut henkilöt, jotka asuvat yhdessä ja joilla on yhteinen ruokatalous.
● 3. Asutteko 1 ☐ omistamassanne huoneistossa 2 ☐ virka- tai työsuhteasunnossa 3 ☐ vuokra-asunnossa (myös asunto-osuuskunnassa asuva)	Omistusasunnossa asuva voi joko omistaa talon tai huoneiston osakkeet.
● 4. Huoneiston pinta-ala _____ m ²	Huoneiston pinta-ala lasketaan huoneistoa rajoittavien seinien sisäpinnoista.
● 5. Huoneiden lukumäärä keittiö mukaanluettuna _____ huonetta	Huoneeksi katsotaan tässä lattian, katon ja seinien rajoittama ikkunalla varustettu tila, jonka keskikorkeus on vähintään 2 m, ja jonka lattiapinta-ala on vähintään 7 m ² .
● 6. Onko huoneistossa 1 ☐ keittiö 2 ☐ keittokomero tai keittokaappi 3 ☐ ei kumpaakaan	Keittiö on huone, joka on sisustettu ruoanlaittoa varten. Sen sijaan alle 7 m ² :n suuruinen ruoanlaittoa varten tarkoitettu kome- rotila katsotaan keittokomeroiksi tai -kaapiksi.
● 7. Onko huoneistossa On Ei ole 1 ☐ 2 ☐ vesijohto 1 ☐ 2 ☐ WC 1 ☐ 2 ☐ lämmin vesi	Vesijohto tarkoittaa paitsi kunnallista tai vastaavaa vesijohto- verkostoa myöskin talon omaa vesijohtoa. Lämmin vesi edellyttää putkistoa.

ASUNTO- JA ELINKEINOTUTKIMUS 1.1.1973 MÄNTSÄLÄSSÄ

0 1 1 3

0 0 9

ESITÄYTÖN ONNISTUNEISUUS JA LOMAKKEIDEN PALAUTUS

Kylä	Palautettuja lomakkeita	Näistä: asumattomia asuinh.	asuttuja asuinh.	Esitäyttö	Erotus
	a	b	c	d	a-d
401 Hautjärvi	95	4	94	85	10
402 Hermanonkimaa	34	1	33	33	1
403 Hirvihaara	135	1	134	123	12
404 Kaukalampi	95	1	94	88	7
405 Levanto	86	3	83	83	3
406 Maitoinen	10	-	10	10	-
407 Mäntsälä kk ^{x)}	938	7	931	820	118
408 Nikinoja	49	-	49	47	2
409 Numminen	260	1	259	251	9
410 Ohkola	463	4	459	410	53
411 Olkinen	23	-	23	25	-2
412 Saari	120	-	120	98	22
413 Soukkio	70	1	69	71	-1
414 Sulkava	100	2	98	100	-
415 Sälinkää	296	4	292	274	22
416 Sääksjärvi	200	3	197	194	6
417, 457				2	
Yhteensä	2 974	32	2 942	2 714	262

x)

Mäntsälä kk:ään laskettu lisäksi yleisten alueiden rekisterin yksiköt, katualueet 807, 808 ja 809.

Tarkistamattomien tietojen perusteella lomakkeita puuttuu piireittäin seuraavasti:

Aalto	-
Kinnari	2
Lilja	1
Vilja	4
Yht.	7

Lomakkeita:

Palautettu	2 974
Palauttamatta	7

Yht. 2 981 (Väestölaskennan mukaan asuinh. oli 1.1.1971 yht. 3 036.)

YHTEISKUNNALLISTA ASEMAA KUVAAVAT LUOKITUKSET VAL-70:SSÄ JA AET:SSA: EROT

VAL-70	AET
<u>Ammatti</u>	
Ks. Systemaattinen ammattiluokitus ja Aakkosellinen ammattihakemisto. Avustavilta perheenjäseniltä kysyttiin avustamisen laatu.	Avustamisen laatua ei kysytty, joten esim. 310 (maanviljelystyöntekijä ja 312 (kotieläinten hoitajat) joudutaan avustavien osalta yhdistämään.
<u>Ammattiasema</u>	
- työnantaja	- yrittäjä
- yksinäisyrittäjä	
- toimihenkilö	- muuten sama
- työntekijä	
- avustava perheenjäsen	
- itsenäinen ammatiton	
<u>Sosio-ekonominen asema</u>	
- maataloustyönantajat	- maatalousyrittäjät
- muut työnantajat	
- maatalousyksinäisyritt.	- muut yrittäjät
- muut yksinäisyrittäjät	
.	ei saada
- eläkeläiset, joiden entinen ammatti tiedossa	
- maatalousyrittäjät	
- ylemmät toimihenk. ja	
- muut toimihenkilöt	
- ammattitait. työntekijät	
- ammattitaidott. työntekijät	muuten sama
.	
.	
<u>Sosiaalisema</u>	
I liikeyritysten joht. ja muut yl. toimihenk., maanvilj., joilla väh. 50 ha ja vast. eläkeläiset	eläkeläisten entinen ammatti ei tiedossa, joten nämä jouduttaisiin sijoittamaan esim. ryhmään IV tai V
II alemmat toimihenk., pienyritt., maanvilj., joilla 15-49.9 ha ja vast. eläkeläiset	
III ammattitait. työntek., maanvilj., joilla 5-14.9 ha ja vast. eläkeläiset	
IV ammattitaid. työntek., laitoshoid., pienvilj., eläkel., joiden ammatti ei tiedossa	
V tuntematon	
<u>Sosiaaliryhmitys</u>	
Muodostetaan ammatin ja ositt. oppiarvon (akat. loppututk.) sekä perusryhm. avulla	tutkintotietoa ei saada, muuten sama

AET:N LOMAKKEEN KESKIÄUKKAAVALTA MERKITÄVÄT TIEDOT PERUSRyhmittöksen MUKAAN

(X:llä on merkitty vaihtelevat koodit)

Merkittävät tiedot	Ammatissa toimivat (synt. 1959)	Opiskelijat (synt. 1957)		Perheenjäsenet	Eläkeläiset ja muut itse-näiset ammatittomat	Laitoshoidokit
		kotona asuvat	muut			
1. Sukupuoli (SP)	X	X	X	X	X	X
2. Henkilötunnus (HT)	X-10-X	X-10-X	X-10-X	X-10-X	X-10-X	X-10-X
3. Ruokakunnan numero (RUONO)	XX XX	XX	XX	XX	XX	XX
4. Asema ruokakunnassa (ARUK)	X	X	X	X	X	X
5. Perheen järjestysnumero (PENO)	X	X	X	X	X	X
6. Perheasema (PEAS)	X	X	X	X	X	X
7. Perusrühmitys (PER)	1	2	2	3	4	5
8. Pääammatin (PAM)	XXX	999	999	999	999	999
9. Status (SOS)	XX	huoltajan status	99	huoltajan status	99	99
10. Elinkeino (ELK)	XXX	huoltajan elinkeino	999	huoltajan elinkeino	999	999
11. Työpaikan sijaintikunta (KUN)	XXX	000	000	000	000	000
12. Yritysmuoto (YFM)	X	9	9	9	9	9
13. Metsätyöaika (MET)	X	X	X	X	X	X
14. Asuntotyyppi (AST)	X	X	X	X	X	X

AET:N KUSTANNUKSET

Lomakkeen painatuskustannukset		880
Lomakkeen esitäyttö VTKK:ssa		
-suunnittelu 4 t á 30 mk/t	120	
-ohjelmointi 23 t á 25 mk/t	575	
-koneaika 1.5 t á 1450 mk/t	2175	
-lävistys 1 t á 12 mk/t	12	
-rivinkirjoitus 39710 riviä á 0.5 p/rivi	<u>200</u>	
	3082	3082
Piirimiehet		
-vastaanottopalkkiot 3055 lom. á 25 p/lom.	764	
-kokouspalkkiot 4 kpl á 30 mk	120	
-sos.turva	<u>64</u>	
	948	948
TK:n henkilökunnan palkat		
-aktuaari 6 br kk á 2000 mk/kk	12000	
-3 merkitsijää 1 br kk á 1000 mk/kk	3000	
-atk-suunn./ohjelmoija 2 br kk á 2000 mk/kk (arvio)	<u>4000</u>	
	19000	19000
ATK		
-koneajot 10 t á 1450 mk/t (arvio)	14500	
-lävistys 13000 korttia á 20 p	<u>2600</u>	
	17100	17100
Tukitoiminnot (arvio)		3000
		<u>3000</u>
		Yht.44010